

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΕΤΟΣ ΜΖ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1998

ΑΡΙΘ. 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Η μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Μηνᾶ τοῦ Καλλικελάδου τοῦ Ἀθηναίου, Ἐρμογένους τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐγράφου. — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Ε' «Λογικὴ λατρεία». — Παναγιώτη Θ. Παπαθεοδώρου, 'Η Κασσιανὴ καὶ τὸ ἔργο της. — Κωνστ. Μ. Κονταξόπουλου, Οἱ 37 ἅγιοι Βασιλῆιοι τῆς Ὁρθοδοξίας. — Εὐτυχίας Γιαννουλάκη, 'Η κοινωνικὴ διακονία στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔντυπα. — Πρεσβ. Δημητρίου Βασιλειάδη, 'Η ποιμαντικὴ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Κρονστάνδης. — Ἰωάννη Ἄντ. Παναγιωτόπουλου, 'Η Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση: ἡ ἱστορία, τὸ παρὸν καὶ οἱ προοπτικὲς. — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

« ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ »

Δεκαπενθήμερο Περιοδικὸ

Ἰω. Γενναδίου 14, 115 21 Ἀθῆναι
Τηλ. καὶ Fax 7218308

Ἐκδότης - Διευθυντὴς
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Ὁμότ. Καθηγ. Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Προϊστάμενος
Σωκρ. Μαυρογόνατος. Τηλ. 72.10.734.

Ἡ μνήμη τῶν ἁγίων μαρτύρων Μηνᾶ τοῦ Καλλικελάδου τοῦ Ἀθηναίου, Ἐρμογένους τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐγράφου

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

Ὁ ἔπαρχος Ἐρμογένης, ἀκούοντας τὴν τετράωρη εὐ-
γλωττὴ ἀπολογία τοῦ καλλικελάδου Ἁγίου Μηνᾶ, ἡ ὁ-
ποία ἐπισφραγίσθηκε μὲ τὴν ἐπιγραμματικὴ ὁμολογία
του: «*Βεβάπτισμαι καὶ Χριστοῦ μόνου γεγένημαι*» (Αὐτ.)
καὶ βλέποντας τὴν ἱκανοποίησι καὶ χαρὰ, ποὺ ἔλαμπε στὸ
πρόσωπο τοῦ ἀπολογουμένου, ἄρχισε νὰ ἐλκύεται ἀπὸ τὸ
ἀκτινοβολοῦν μεγαλεῖο του καὶ νὰ διχάζεται ἐσωτερικῶς
ἀπὸ τὸ ἐρώτημα, ἐὰν πρέπει νὰ συμμορφωθῆ στὴ διαταγὴ
τοῦ Μαξιμίνου καὶ νὰ θανατώσῃ τὸν ἡρωϊκὸ καὶ θαρρᾶ-
λέο κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ Ἐρμογένης δὲν ἦταν μό-
νον ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ βασιλέως, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἐκτελέ-
σῃ τὶς ἐντολές του. Ἦταν καὶ ὁ καλοκάγαθος ἄνθρωπος
μὲ τὰ ἀνθρωπιστικὰ αἰσθήματα. Ἦταν «*σεμνὸς μὲν καὶ
περίδοξος καὶ τᾶλλ' οὐ φαῦλος, ἐσωφρόνει τε γὰρ καὶ
τοῖς πένησιν ἀγαθὸς ἦν*» (Αὐτ., 373). Ἦταν λοιπὸν φυσικὸ
μέσα του νὰ νοιώθῃ ὅ,τι ἐνοιωθε καὶ ὁ καλοπροαίρε-
τος διώκτης Σαῦλος ἀκούοντας τὴν ἀπολογία τοῦ ἁγίου
Στεφάνου. Ὅπως λέγει ὁ ἐξαίρετος βιογράφος τοῦ Ἀπ.
Παύλου Joseph Holzner (Χόλτσνερ), «*στὴν ψυχὴ του (τοῦ
Σαύλου) ὑπήρχε καὶ κάτι ἄλλο, ποὺ δὲν τὸ ὠμολογοῦσε
οὔτε στὸν ἑαυτό του... Ἄρχισε νὰ τοῦ κεντᾶ τὴν καρδιά
τὸ πρῶτο ἀγκάθι... Ἀλλὰ ξαναβρῆκε ἀμέσως τὸν ἑαυτό
του*» (J. Holzner, Παῦλος, μτφρ. Ἰερ. Κοτσώνη, 1948, σ.
44). Ὅπως ὁ Σαῦλος ξεπέρασε τοὺς πρώτους δισταγμούς
του καὶ ἐπιδόθηκε στὸ ἔργο τῆς ἀπηνόου διώξεως τῶν
Χριστιανῶν, ἔτσι καὶ ὁ ἔπαρχος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐρ-
μογένης ἀνέβαλε στὴν ἀρχὴ γιὰ λίγο τὴν καταδικαστικὴ
ἀπόφασί του, ἀλλὰ στὴ συνέχεια ὑπερνικώντας κάθε δι-
σταγμὸ προχώρησε στὴ διαδικασίᾳ τῆς τιμωρίας τοῦ χρι-
στιανοῦ ὁμολογητοῦ Μηνᾶ. Ὁ ἔπαρχος, γιὰ τὸν ὁποῖο
δὲν εἶχε ἀκόμη σημάνει ἡ ὥρα τῆς χάριτος, ἀδιαφόρησε
γιὰ τὸ λαϊκὸ αἶσθημα, ποὺ ἐκδηλωνόταν ὑπὲρ τοῦ ἁγίου
Μηνᾶ καὶ ἐκλείσει τὰ πνευματικὰ αὐτιά του στὴ φωνὴ τῆς

Ε' «ΛΟΓΙΚΗ ΛΑΤΡΕΙΑ»

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Στὰ διάφορα θρησκευµατα, τὸ στοιχείο τοῦ λόγου ἀπουσιάζει σχεδὸν τελείως. Ὅλες οἱ ἀρχαῖες θρησκείες εἶναι ἄ-λογες. Οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων δὲν ἀρθρώνουν λόγο. Εἶναι σιωπηλοὶ καὶ ἄφωνοι. Στὶς ἐξωχριστιανικὲς θρησκείες, οἱ θεοὶ σιωποῦν. Δὲν μιλοῦν οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό τους οὔτε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. «Οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν στόμα ἔχουσι καὶ οὐ λαλήσουσιν» (Ψαλμ. 134,16). Ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ ὀπαδοὶ τους σχετίζονται μὲ τὸν θεὸ διὰ τοῦ λόγου. Ἡ πράξις τῆς λατρείας, σὲ ὅλες τὶς ἐξωαποκαλυπτικὲς θρησκείες, περιοριζόταν ἀποκλειστικὰ σὲ τελετουργικὲς διαδικασίες (κραυγές, χοροὺς, θυσίες), μὲ ἔντονος συναισθηματικὲς ἐξάρσεις καὶ πολλὰς φορὲς, μὲ ὑπερικτὲς καὶ ἐκστατικὲς ἐκδηλώσεις. Ἡ λατρεία τῶν θρησκειῶν αὐτῶν, ἔχοντας ὡς βασικὲς τῆς προϋποθέσεις τὰ μὴ ἔλλογα στοιχεῖα τῆς ἀγνοίας καὶ τοῦ φόβου, ἦταν μιὰ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια τοῦ πρωτογόνου ἀνθρώπου νὰ καλυφθεῖ καὶ νὰ προστατευθεῖ ἀπὸ ἐπικείμενους κινδύνους καὶ καταστροφές. Ἐπειδὴ μάλιστα εἶχαν θεοποιήσει τὰ ἄλογα στοιχεῖα τῆς φύσεως (ἥλιο, σελήνη, γῆ, νερὸ κ.λπ.), οἱ ἐκδηλώσεις τῆς λατρείας εἶχαν ἔντονο φυσιοκρατικὸ καὶ παγανιστικὸ χαρακτήρα. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες λ.χ. λάτρευαν τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου μὲ διονυσιακοὺς χοροὺς καὶ θυσίες. Τὸ ἴδιο καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι ἀρχαῖοι λαοί: λάτρευαν τοὺς θεοὺς, ἀλλὰ δὲν συνομιλοῦσαν μαζί τους. Ἡ σχέση μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώ-

πων εἶναι σχέση μεταξὺ ἀγνώστων.

Ὁ Θεὸς ὅμως τῆς Ἀποκαλύψεως εἶναι Θεὸς τοῦ λόγου καὶ βασικὴ διακήρυξις τῆς ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως εἶναι ὅτι «Θεὸς ἦν ὁ Λόγος» (Ἰωαν. α' 1). Στὴν Ἁγία Γραφή, ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς Γενέσεως, ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτό του στοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ λόγου. Στὴν ἀρχέγονη ἐποχῇ, ὁ Θεὸς διαλεγόταν μὲ τοὺς Πρωτοπλάστους. Ἡ Πτώσις, στὴ συνέχεια, δὲν διέκοψε τὴν ἐπικοινωνία τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Θεὸς ἐξακολούθησε νὰ ὁμιλεῖ στοὺς ἀνθρώπους εἴτε προσωπικῶς εἴτε ἐμμέσως δι' Ἀγγέλων καὶ Προφητῶν. Οἱ Προφῆτες ἦσαν οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς χρησιμοποίησε, ὡς ὄργανα τοῦ λόγου του. Οἱ Προφῆτες ἦσαν θεόπνευστοι ἄνδρες, στοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἔδιδε τὸ εἰδικὸ (προφητικὸ) χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖο τοὺς ἀξίωνε νὰ δέχονται (νὰ ἀκοῦνε) καὶ νὰ διατυπώνουν, ἔγκυρα καὶ ἀνόθευτα, τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ.

Τὸ προφητικὸ αὐτὸ χάρισμα, ποὺ εἶναι **ικανότητα**, ἀλλὰ καὶ **ἐξουσία**, θεϊκὸ **χάρισμα** καὶ **ἀξίωμα** ἐξακολουθεῖ νὰ δίδεται καὶ νὰ ὑπάρχει μέσα στὸ χώρο τῆς Ἐκκλησίας, κυρίως διὰ τοῦ ἱεροῦ Μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης, τὴν πληρότητα τοῦ ὁποίου κατέχει ὁ Ἐπίσκοπος. Ὁ χριστιανὸς Ἐπίσκοπος εἶναι ὁ κύριος φορεὺς τοῦ προφητικοῦ ἀξιώματος, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸ ἀρχιερατικὸ καὶ βασιλικὸ ἀ-

συνειδήσεως, ποὺ τοῦ ψιθύριζε ὅτι δὲν πρέπει νὰ τιμωρήσῃ «τὸν οὕτω τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομήσαντα» (Συμεῶν Μεταφραστοῦ, ἐνθ' ἀνωτ., 381). Μάλιστα «τὸν μακάριον ἡδεῖ (γνώριζε) *Μηνᾶν σοφόν τε εἶναι καὶ τὴν τύχην περιφανῆ, πρὸς ἔτι δὲ πατρίδος ὀρμώμενον τῆς αὐτῆς* (δηλ. ἐκ τῶν Ἀθηνῶν» (Αὐτ., 388).

Ὁ Ἐρμογένης, ὑπερακοντιζόμενος ὅλες τὶς ἀναστολές καὶ τοὺς δισταγμούς του, ἀπεφάσισε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐντολὴ τοῦ βασιλέως καὶ διέταξε νὰ θανατωθῇ ὁ Μηνᾶς, ἀφοῦ ὑποβληθῇ σὲ φρικτὰ βασανιστήρια. Τότε οἱ στρατιῶτες ἔγδαραν μὲ μαχαίρι τὰ πέλατα τῶν ποδιῶν του, ἔκοψαν τὴ γλώσσά του καὶ «ὡμῶς αὐτοῦ τοὺς ἱεροὺς ἐξώρυπτον ὀφθαλμοὺς» (Αὐτ., 385).

Ἀλλ' ὁ μάρτυς τοῦ Χριστοῦ ὑπέμεινε τὰ μαρτύρια μὲ ἐσωτερικὴν ἀγαλλίασι, «ὡς περ τῷ Δεσπότη χάριν ὁμολογῶν, ὅτι τοιούτων ἡξιῶθη ἀγαθῶν» (Αὐτ.). Τότε «ὁ ἑπαρχος, παθὼν τὴν ψυχὴν ἐξαίφνης καὶ σκυθρωπάσας πρὸς τὰ ὀρμώμενα» σηκώθηκε ἀπὸ τὸ βῆμα του καὶ ἔδωκε ἐντολὴ νὰ φυλαχθῇ ὁ πνέων τὰ λοιπὰ καταπληγωμένος Μηνᾶς κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας μέσα στὴ φυλακὴ, γιὰ νὰ παραδώσῃ ἐκεῖ τὴν τελευταία του πνοή. Μάλιστα, ὡς προσέθεσεν ὁ Ἐρμογένης, «τῇ αὔριον τὸ περιλειφθὲν τοῦ σώματος ὄρνεις ἐκδοθῆναι δεῖ, ὡς ἂν μηδὲ εἰς μνήμην λείψανόν τι καταλειφθῆ».

Ἀλλὰ ποῖα ἦταν ἡ συνέχεια;

(Συνεχίζεται)

ξίωμα (βλ. και σχετικά άρθρα, στον «Εφημέριο» 1996). Στην Ἐκκλησία, ὁ βιβλικὸς λόγος (τὰ ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα) καὶ τὸ ἐπισκοπικὸ κήρυγμα ἦσαν, ἐξ ἀρχῆς, οἱ δύο βασικοὶ πόλοι, γύρω ἀπὸ τοὺς ὁποίους περιστρεφόταν ἡ χριστιανικὴ λατρεία¹.

Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου, ἐμπνευσμένοι ὕμνογράφοι καὶ μελωδοὶ δημιούργησαν ἕνα τεράστιο ἀριθμὸ ὕμνων² ποὺ αὐξήσαν κατακόρυφα τὸν ποιητικὸ καὶ ὕμνολογικὸ χαρακτήρα τῆς ὀρθοδόξου κυρίως λατρείας. Βεβαίως, οἱ διάφοροι ὕμνοδοὶ καὶ ὕμνογράφοι, ὡς περιεχόμενο τῶν ὕμνων χρησιμοποίησαν τὸν ἀνεξάντλητο πλοῦτο τῆς θεολογικῆς σοφίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ὡστόσο, ἡ ἔξαρση αὐτῆ τοῦ ὕμνολογικοῦ στοιχείου, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ σημαντικὴ μείωση ἢ καὶ τελεία ἀπουσία λειτουργῶν τοῦ λόγου, ἐξ αἰτίας τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας (τουρκοκρατία κ.λπ.)³ συνετέλεσε ὥστε νὰ συρρικνωθεῖ σημαντικὰ ὁ προφητικὸς (κήρυγματικὸς) λόγος στὴν ὀρθόδοξη λατρεία. Εἶναι, μάλιστα, χαρακτηριστικὸ ὅτι καὶ τὰ δύο ἀγιογραφικὰ ἀναγνώσματα τῆς θ. Λειτουργίας, τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἀντὶ νὰ διαβάζονται, ψάλλονται καὶ αὐτὰ σὲ ὕμνολογικὸ ὕφος...

Ἀπὸ τίς ἀρχές ὅμως τοῦ αἰῶνα μας, ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ ἀφενὸς μὲν ἡ συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς Ὀμιλητικῆς στὴ Θεολογικὴ Σχολῆ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἀφετέρου ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ κήρυγματικοῦ λόγου στὴν ὀρθόδοξη λατρεία.

Τὸ περιεχόμενο τῶν κήρυγμάτων τῆς πρώτης ἐκείνης ἐποχῆς, λόγω τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ ὕλισμοῦ, εἶχε καθαρὰ ἀπολογητικὸ χαρακτήρα. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοί, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ θεολόγοι ἱεροκήρυκες, προσπαθοῦσαν ἀφενὸς νὰ ἀπαντήσουν στὴν πρόκληση τῆς ἀπιστίας καὶ τοῦ ὕλισμοῦ καὶ ἀφετέρου νὰ στηρίξουν στὴν πίστη τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Κατὰ τὴν περίοδο ἐκείνη, ὁ ἐκκλησιαστικὸς λόγος εἶχε ἀγωνιστικὸ καὶ μαχητικὸ χαρακτήρα. Οἱ διάκονοι τοῦ χριστιανικοῦ λόγου ἀνεδείχθησαν πραγματικοὶ μαχηταί, συσπείρωσαν καὶ οἰκοδόμησαν τὸ ἐκκλησιαστικὸ πλήρωμα καὶ ὡς ἐκ τούτου, ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει πολλὰ σ' αὐτούς.

Σήμερα, τὸ «ἐπ' ἐκκλησιαίς» κήρυγμα ἔχει πιὰ καθιερωθεῖ, στὴν Ἑλλάδα τοῦλάχιστον. Μερίμνη, μάλιστα, τῆς Ἀποστ. Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τὸ ἔτος 1952, συντάσσεται καὶ διανέμεται δωρεὰν σὲ ὅλους τοὺς ναοὺς τῆς Χώρας τὸ φυλλάδιον «Φωνὴ Κυρίου», στὸ ὁποῖον περιέχεται κυρίως σύντομο κήρυγμα ἐπὶ τῶν βιβλικῶν ἀναγνωσμάτων τῆς Κυριακάτικης θ. Λειτουργίας.

Ὡστόσο, ἐν ὄψει τῆς σύγχρονης κοινωνικῆς καταστάσεως, γιὰ τὴν προβληματικὴ τῆς ὁποίας μιλήσαμε στὰ προηγούμενα ἀρθρα τῆς Σειρᾶς αὐτῆς, καὶ τὸ κήρυγμα τῆς Κυριακῆς πρέπει νὰ ἀποκτήσει ἐντονότερο ποιμαντικὸ χαρακτήρα. Εἰδικότερα, τὸ περιεχόμενο καὶ ἡ θεματολογία τῶν Κυριακάτικων κήρυγμάτων, πρέπει νὰ ἀποβλέπουν σὲ τρεῖς κυρίως στόχους: στὴν Κατήχηση, τὸν λειτουργικὸν καταρτισμὸν καὶ τὸν ἐπανευαγγελισμὸν τοῦ ὀρθόδοξου πληρώματος.

α) **Ἡ Κατήχηση:** Ἡ πρώτη λειτουργία τοῦ προφητικοῦ ἀξιώματος σχετίζεται μὲ τὸ ἔργο τῆς Κατήχησης. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοί, ἔχοντας τὸ χάρισμα τῆς Ἱερωσύνης, ὑποδέχονται τὰ νέα μέλη τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐντάσσουν στὸ ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος. Στὴν ἀρχέγονη Ἐκκλησία, τοῦ πρώτου αὐτοῦ σημαντικοῦ μυστηρίου, προηγεῖτο πολυετῆς κατήχηση τῶν προσερχομένων στὴν ἐν Χριστῷ πίστη. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ ἀνελάμβαναν τὸ ἔργο τῆς κατήχησης τῶν «Κατηχουμένων», ὅπως λέγονταν οἱ νεοπροσερχόμενοι. Στὰ σχετικὰ κείμενα τῶν ἁγίων Πατέρων ποὺ διασώζονται⁴ φαίνεται τὸ ὑπεύθυνο καὶ σοβαρὸ ἔργο ποὺ γινόταν, γιὰ τὴν προβαπτισματικὴ κατήχηση καὶ ὅπως εἶναι γνωστόν, τὸ ἅγιο Βάπτισμα ποὺ γινόταν ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς Κατηχήσεως, ἐτελεῖτο μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα χαρᾶς καὶ ἱερῆς πανήγυρης⁵.

(Συνεχίζεται)

1. Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος, φιλόσοφος καὶ μάρτυς (β' αἰ.), στὴν ἀπολογία του, περιγράφει τίς λατρευτικὰς συνάξεις τῆς ἀρχέγονης Ἐκκλησίας ὡς ἐξῆς: «Τῆ τοῦ ἡλίου γενομένη ἡμέρα, πάντων κατὰ πόλεις ἢ ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται, μέγρις ἐγχαρεῖ. Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, ὁ προεστῶς διὰ λόγου τὴν νοουθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται. Ἐπειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν» (ΒΕΠ τ. 3 σελ. 198).

2. Οἱ ὕμνοι ποὺ περιέχονται στὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας Μηναία, Παρακλητικὴ, Τριώδιον καὶ Πεντηκοστάριον καὶ ποὺ ψάλλονται κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους εἶναι περίπου 50.000!

3. Ἡ τεράστια ἀπήχηση ποὺ εἶχε ὁ λόγος τοῦ π. Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ, στὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, ἐξηγεῖ ἀκριβῶς τὴν δύναμιν ποὺ εἶχε ὁ ὀρθόδοξος λαός, ἐξ αἰτίας τῆς ἀπουσίας τοῦ προφητικοῦ λόγου στὴν Ἐκκλησία.

4. Βλ. Ἀγ. Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατηχήσεις ἐκδ. «Ετοιμασία», 1991.

5. Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία, τὸ ἅγιο Βάπτισμα εἶχε ὁμαδικὸ καὶ λειτουργικὸν χαρακτήρα καὶ γινόταν κατὰ τίς μεγάλες Δεσποτικὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων, τῶν Θεοφανείων, τοῦ Πάσχα καὶ τῆς Πεντηκοστῆς. Μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ, τὸ Βάπτισμα ἔχασε τὸν λειτουργικὸν χαρακτήρα του καὶ ἐγίνετο περισσότερο οἰκογενειακοκεντρικόν. Δὲν παύει ὅμως καὶ τώρα νὰ ἔχει χαρούμενο καὶ πανηγυρικὸν χαρακτήρα.

Η ΚΑΣΙΑΝΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ*

Του κ. Παναγιώτη Θ. Παπαθεοδώρου, Θεολόγου - Λυκειάρχου

Εικόνα τῆς μελωδοῦ, ἔργο τοῦ αἰώνα μας, μᾶς βεβαιώνει ὅτι εἶδε σὲ μετόχι τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης στὸ Κάιρο ὁ Θεόδωρος Τζεδάκης (νῦν Μητροπολίτης Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου)⁸. Ἐξακριβωμένος ἀπόλυτα δὲν εἶναι οὔτε ὁ χρόνος τῆς ἐμφάνισεως τῆς Κασιανῆς. Ὁ Κρουμβάχερ ξεκινώντας ἀπὸ τὸ περιστατικὸ ποῦ ἐκθέσαμε ἀνωτέρω μὲ τὸ Θεόφιλο καὶ τοποθετώντας αὐτὸ περὶ τὸ 830 φρονεῖ ὅτι ἡ Κασιανὴ γεννήθηκε περὶ τὸ 810. «Ἄγνωστον πότε ἀπέθανεν· ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῆς, τὰ ὁποῖα ἐλέγχουσι βαθεῖαν μόρφωσιν καὶ ὄριμον νοῦν, ἐξάγεται ὅτι ἀπέθανεν ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ»⁹. Μὲ τ' ἀνωτέρω συμφωνεῖ καὶ ἡ πληροφορία ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὰ Πάτρια τῆς Κων/λεως ὅτι δηλαδὴ ἡ Κασιανὴ ἔγραψε ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν αὐτοκρατόρων Θεοφίλου (829-842) καὶ Μιχαῆλ (842-867). Ἀντίθετα ὁ W. Christ δέχεται ὅτι ἡ Κασιανὴ ἔζησε ἀργότερα καὶ συγκεκριμένα στὴν ἐποχὴ τοῦ αὐτοκράτορα Λέοντα Στ', τοῦ Σοφοῦ (886-912). Ὁ Κ. Παπαρηγόπουλος ἔχει τὴ γνώμη ὅτι τὸ ἐπεισόδιο μεταξὺ Κασιανῆς καὶ Θεοφίλου, ποῦ προαναφέραμε, συνέβη πρὶν ἀνακηρυχθεῖ ὁ Θεόφιλος αὐτοκράτορας καὶ συγκεκριμένα μετὰ τὸ 823, δηλ. μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Θωμᾶ, ὅποτε ὁ χρόνος γεννήσεως τῆς ὑμνογράφου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ περίπου στὸ 805¹⁰. Ἄν, λοιπόν, δεχτοῦμε τὴν ἄποψη τοῦ Παπαρηγόπουλου ὅτι ἡ Κασιανὴ γεννήθηκε περὶ τὸ 805 καὶ τὴν πληροφορία τοῦ Κρουμβάχερ ὅτι αὐτὴ «ἀπέθανε ἐν προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ» φθάνουμε στὰ ὄρια ποῦ θέτει ὁ W. Christ, ὅτι δηλ. ἡ Κασιανὴ ζοῦσε στὰ πρῶτα χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Λέοντα Στ', τοῦ Σοφοῦ, ὅποτε θὰ ἦταν 80-85 ἐτῶν.

3. Τὸ περιστατικὸ, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Εὐφροσύνη δεξιώθηκε στὴν αἴθουσα τῶν ἀνακτόρων, τὸ Τρίκλινο, τὶς καλύτερες κοπέλες γιὰ νὰ ἐκλέξει νύφη ὁ Θεόφιλος, εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας ποῦ γράφτηκε ἕνα αἰῶνα μετὰ τοὺς γάμους τοῦ Θεοφίλου καὶ τῆς Θεοδώρας ἀπὸ τοὺς χρονογράφους τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, κατὰ τὸ Ν. Πολίτη, ὅτι στὴν ἐποχὴ τοῦ Θεοφίλου (829-842) καὶ τοῦ Μιχαῆλ (842-867)

ἔζησε ἡ μοναχὴ Κασία, ἡ ὁποία ἔκτισε στὴν Κων/λη μονὴ ποῦ πῆρε τὸ ὄνομά της. Ἡ λαϊκὴ φαντασία, προκειμένου νὰ δικαιολογήσει τὴν αἰτία γιὰ τὴν ὁποία μιὰ ὡραία, πλούσια καὶ σοφὴ κόρη, σὰν τὴν Κασία, ἀποσύρθηκε στὸ μοναστήρι, ὑποστήριξε ὅτι κάποιος σοβαρὸς λόγος συνέβαλε σ' αὐτὸ καὶ αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἦταν κανένας ἄλλος παρὰ κάποια ἀπογοήτευση ἢ κάποιον ἀμάρτημα. Ἔτσι, λοιπόν, ἔφτιαξε αὐτὸν «τὸν χαριέντα μῦθον», στὸν ὁποῖο ἡ ἀπογοήτευση εἶναι ἡ διάψευση τῆς ἐλπίδας τῆς Κασίας νὰ ἀνέλθει στὸ θρόνο, ἐνῶ τὸ ἀμάρτημά της εἶναι ὁ φθόνος ποῦ δημιουργήθηκε μέσα της γιὰ τὴ Θεοδώρα, τὴ γυναῖκα ποῦ δῆθεν τῆς πῆρε ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τὸ βασιλικὸ στέμμα¹¹.

4. Ἡ ἐκλογή συζύγου ἀπὸ τὸ βασιλιά μὲ τὸν τρόπο ποῦ εἶδαμε ἀνωτέρω εἶναι ἀνατολικὸ ἔθιμο. Ἀπαντᾶται στὸ βιβλίον τῆς Ἑσθῆρ κεφ. 2,2-4, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸν τρόπο ἐκλογῆς συζύγου τοῦ βασιλιά τῆς Περσίας Ξέρξης τοῦ Α' (485-465). Τὸ ἀνατολικὸ αὐτὸ ἔθιμο φυσικὸ ἦταν νὰ εἰσαχθεῖ καὶ στὴ βυζαντινὴ αὐλὴ. Ἐπίσης ἡ συνήθεια χρήσεως μήλου ὡς ἐκδήλωση συμπάθειας καὶ προτίμησος κάποιου προσώπου εἶναι πολὺ παλιὰ. Εἶναι γνωστὲς οἱ ἀρχαῖες παραδόσεις γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τῶν χρυσῶν μήλων τῶν Ἑσπερίδων καὶ γιὰ τὸ μῆλο τῆς ἔριδος. Γενικὰ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς ἡ προσφορὰ μῆλου ἢ τὸ χτύπημα μὲ μῆλο (μηλοβολία) θεωρήθηκε ἐκδήλωση ἀγάπης. Στὰ δημοτικὰ μας τραγούδια ἡ ἀγαπημένη παρίσταται ὡς μηλίτσα φορτωμένη μὲ μῆλα. Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰς φράσεις δημοτικῶν τραγουδιῶν:

Ἡ κόρη λέει στὴ μητέρα:
«Μάνα στὸ περιβόλι μας καὶ στὶς ἀμυγδαλιές
μας
ἐκεῖ καθόμουν κι ἔραβα καὶ κένταγα μαντήλι
ἐκεῖ περᾶσαν τρεῖς ἀετοὶ καὶ τρεῖς καλοὶ λεβέν-
τες
ὁ ἕνας μὲ μῆλο μὲ βαρεῖ, ὁ ἄλλος μὲ πορτοκά-
λι...».

Ἡ παπαδοπούλα «πύργεται ἀπ' τ' ἀμπέλι»
«βαστὰ τὰ μῆλα στὴν ποδιά, τὰ ρόϊδα στὸ μαν-
τήλι,
δυὸ μῆλα τῆς ἐγύρευσα κι αὐτὴ μοῦ δίνει
τρία...».

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 8 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

Στὰ γαμήλια ἐπίσης ἔθιμα περιλαμβάνεται καὶ τὸ κτύπημα τοῦ μνηστήρα μὲ μῆλα κατὰ τὴ μετάβασή του στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἡ ἐκλογή, λοιπόν, τῆς Θεοδώρας ἀπὸ τὸ Θεόφιλο ὡς συζύγου μὲ μῆλα εἶναι ἡ ἐπανάληψη ἑνὸς παμπάλαιου ἔθιμου.

Ἀνακεφαλαιώνοντας τ' ἀνωτέρω παρατηροῦμε ὅτι τὸ ἔτος γεννήσεως καὶ θανάτου τῆς μόνης ἀξιωματικῆς βυζαντινῆς ποιήτριας Κασιανῆς, καθὼς καὶ ὁ τόπος πού εἶδε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, παραμένουν ἀνεξακριβωτά. Ἀντίθετα, ρητὲς μαρτυρίες ἔχουμε ἀπὸ τοὺς χρονολογικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ ἀπὸ τὰ Πάτρια τῆς Κων/λεως γιὰ τὴν ἰδρυση μοναστηριοῦ ἀπὸ τὴν Κασιανὴ καὶ γιὰ τὴν ἀσκησὴ τῆς σ' αὐτὸ κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς τῆς. Μάλιστα ὁ Μαν. Γεδεὼν τοποθετεῖ αὐτὸ στὰ Ὑψομάθεια τῆς Κων/λεως. Περισσότερο γνωστὸ ὅμως εἶναι τὸ ποιητικὸ ἔργο τῆς Κασιανῆς.

ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΚΑΣΙΑΝΗΣ

α) Ἡ Κασιανὴ εἶναι μιὰ μεγάλη θεολόγος καὶ ποιήτρια πού διαθέτει βαθιὰ μόρφωση καὶ ὄριμο νοῦ. Μὲ τὸ ἔργο τῆς ἀνυψώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς ἁμαρτίας στὴ σφαῖρα τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας. Ἡ Κασιανὴ συνέγραψε πλῆθος γνωμικῶν καὶ ἐπιγραμμάτων σὲ ἰαμβικὸ μέτρο. Στὶς γνώμες¹², τὶς ὁποῖες παραδίδει ὁ κώδικας τοῦ βρετανικοῦ μουσείου (Addit) 10.072, πραγματεύεται σὲ 32 στίχους περὶ φιλίας¹³. Σὲ ἐπιγράμματα πού βρίσκονται στὸ λαυρεντιανὸ κώδικα 87, 16 (συνολικὰ 97 στίχοι) κάνει λόγο περὶ χαρακτήρος κακοῦ ἐκ φύσεως, περὶ μωρῶν, περὶ κακῶν ιδιοτήτων τῶν Ἀρμενίων, περὶ γυναικός, εὐτυχίας, χάριτος, φιλοδοξίας κ.λπ. Τὸ τέλος τῆς συλλογῆς ἀποτελοῦν στίχοι πού ἀρχίζουν μὲ τὶς λέξεις μοναχὸς ἢ βίος μοναστοῦ, πού περιγράφουν τὸ μεγαλεῖο τοῦ μοναστικοῦ βίου. Καὶ στὸν 408 μαρκιανὸ κώδικα βρίσκουμε ἔργα τῆς Κασιανῆς γραμμένα μὲ χάρη καὶ σαφήνεια, στὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει τὶς ὑγιεῖς ἀρχὲς περὶ ἡθους καὶ τρόπου ζωῆς. Ἡ ποιήτρια στὰ ἐπιγράμματά τῆς πολλὰ φορὲς χρησιμοποιοῦ καὶ παλαιὰ θέματα. Ὁ Κρουμβάχερ τὴν χαρακτηρίζει «πρωτότυπη», «ιδιόρρυθμη» καὶ «νοήμονα» πού συνδυάζει «τρυφερὸν αἰσθημα πρὸς βαθεῖαν θεοσεβείαν καὶ παρρησιαστικότητα»¹⁴. Ἡ Κασιανὴ εἶναι περισσότερο γνωστὴ ὡς ὑμνογράφος τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ποιητικὸ τῆς τάλαντο ἐξαιρεῖ ὁ Κρουμβάχερ ὅ-

πογραμμίζοντας ὅτι αὐτὴ «ἀποτελεῖ παράδοξον φαινόμενον ἐν τῷ γενικῷ ποιητικῷ συναγωνισμῷ» τῶν συγχρόνων τῆς¹⁵.

Ἐπ' ὀνόματι τῆς Κασίας φέρονται τὰ ἰδιόμελα τῆς 15 Νοεμβρίου, 13 Δεκεμβρίου, 24 Ἰουνίου καὶ τὸ περίφημο δοξαστικὸ τοῦ ἐσπερινοῦ τῶν Χριστουγέννων: «Αὐγούστου μοναρχήσαντος ἐπὶ γῆς, ἡ πολυαρχία τῶν ἀνθρώπων ἐπαύσατο»¹⁶. Τὸ δοξαστικὸ αὐτὸ «εἶναι σφόδρα πρωτότυπο». Παραλληλίζεται σ' αὐτὸ τὸ ρωμαϊκὸ κρᾶτος μὲ τὴ βασιλεία τοῦ γεννηθέντος Χριστοῦ.

(Συνεχίζεται)

8. Θεοδώρου Β. Τζεδάκη, Κασιανή, ἡ μεγάλη τῆς Ἐκκλησίας μελωδός, Ἡράκλειον Κρήτης 1959, σελ. 12 καὶ 23, ὑποσ. 6.

9. Κ. Krumbacher, Ἱστορ. Βυζαντ. Λογοτεχνίας, τόμ. Β', σελ. 632.

10. Κ. Παπαρηγοπούλου, Ἱστορ. ἑλλην. ἔθνος, τόμ. Γ', σελ. 668.

11. Ν. Πολίτη, Λαογραφία Στ' τεῦχος, 1917, σελ. 366.

12. Γενικὴ ἔκδοσις τῶν γνωμῶν τῆς Κασιανῆς καὶ ἐνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου μὲ εἰσαγωγή στὸ βίο καὶ τὰ ἔργα τῆς ἔκανε ὁ Κ. Krumbacher, Kasia, στὸ Sitzungsberichte der bayer. Akad. 1896.

13. Τὰ γνωμικὰ περὶ φιλίας (στ. 32) ἐξέδωκε ὁ Σπ. Λάμπρος «Γνώμαι Κασίας» στὸ Δελτίο τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. ἑταιρ. 4 (1894), σελ. 533 κ.ε.

14. Κ. Krumbacher, Ἱστορία Βυζαντινῆς Λογοτεχνίας, μετάφρασις Σωτηριάδου, τόμ. Β', Ἀθήνα 1900, σελ. 633.

15. Βλ. ἀνωτέρω ἔργο, σελ. 567.

16. Π. Ν. Τρεμπέλα, Ἐκλογή ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ὕμνογραφίας, Ἀθήνα 1949, σελ. 247.

Καθηγ. Ἡλία Βουλγαράκη – Κωστή Κυριακίδη ΝΕΡΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟ

Ἱεραποστολικὲς ἱστορίες ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν μοναχῶν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας μας, Β' ἔκδοσις, σχῆμα 14X21 ἑκατ., σσ. 136.

Ἀφιερωμένο «στοὺς σύγχρονους συνεχιστὲς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἀγῶνα τῶν παλαιῶν μοναχῶν», κυκλοφόρησε σὲ β' ἔκδοσις (ἢ α' ἀπὸ τὴ Μονὴ Τιμ. Προδρόμου Καρέα) τὸ βιβλίον αὐτό, καρπὸς τῆς συνεργασίας τοῦ Καθηγ. Ἡλία Βουλγαράκη (συλλογὴ κειμένων καὶ σχόλια) καὶ τοῦ Κωστή Κυριακίδη (ἀπόδοσις στὰ νεοελληνικά). Τὰ κείμενα στοχεύουν νὰ δείξουν ὅτι γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ἱεραποστολὴ ἦταν μιὰ ἄμεση συνέπεια καὶ συνέχεια τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ ἦταν καὶ ἡ πρώτη ἐντολὴ πού ἔδωσε στοὺς μαθητὲς Του. Σταχυολογοῦνται κείμενα 25 ὁσίων τῆς ἐρήμου.

ΟΙ 37 ΑΓΙΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ*

Τοῦ Δρος ΚΩΝΣΤ. Μ. ΚΟΝΤΑΞΟΠΟΥΛΟΥ

Διευθυντοῦ Ἱατροῦ Ἀσκληπιείου Νοσοκομείου Βούλας

Ἁγ. Βασίλειος, Ἐπίσκοπος Ριαζάν καὶ Μοῦρ (12 Ἀπριλίου).

Ὁ Ἅγιος αὐτὸς Βασίλειος ἦταν Ρώσος Ἐπίσκοπος, ἔζησε τὸν 13ο αἰώνα καὶ ἡ μνήμη του γιορτάζεται ἀπὸ τὴν Ρωσικὴ Ἐκκλησία 4 φορές τὸ χρόνο. Συγκεκριμένα ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 12 Ἀπριλίου, στίς 10 Ἰουνίου, στίς 3 Ἰουλίου καὶ στίς 10 Ἰουλίου. Στίς 10 Ἰουνίου εἶναι ἡ μνήμη τῆς μετακομδῆς τοῦ ἱεροῦ λειψάνου του, τὸ 1609.

Ἁγ. Βασίλειος, Ἐπίσκοπος Πατελαρίας (22 Ἰουνίου).

Ἁγ. Βασίλειος, Ἐπίσκοπος «ἐν Πέραν» (12 Ὀκτωβρίου).

Ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀλαμάνους ὁσίους στὴν Κύπρο, ποὺ ἦλθαν ἐκεῖ ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη.

Ἁγ. Βασίλειος, Ἐπίσκοπος Ταμασοῦ Κύπρου.

Ἀναφέρεται στὸ Κυπριακὸ ἀγιολόγιο, χωρὶς ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὴ ζωὴ του.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙ

Ἁγ. Βασίλειος, Πρεσβύτερος, πατέρας τοῦ Μ. Βασίλειου (1 Ἰανουαρίου).

Ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τῆς περιφημῆς ἐκείνης οἰκογένειας μὲ τὰ 12 μέλη ποὺ ἀπ' αὐτοὺς οἱ 7 ἔγιναν ἅγιοι.

Ἁγ. Βασίλειος, Πρεσβύτερος τῆς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐκκλησίας, Ἱερομάρτυρας (22 Μαρτίου).

Καὶ ὁ ἱερομάρτυρας Βασίλειος ποὺ ἦταν ἀπὸ τὴν Ἀγκυρα καὶ Πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀγκυρανῶν μαρτύρησε, ὅπως καὶ ὁ συνονόματός του καὶ συμπολίτης του Βασίλειος, κατὰ τὰ χρόνια τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (360-363) καὶ ἐνῶ ἦταν ἡγεμόνας τῆς Ἀγκυρας ὁ Σατορνίνος.

Ὁ ἡγεμόνας αὐτὸς τὸν συνέλαβε καὶ ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ ἀρνηθεῖ τὸν Χριστό, βασανίσθηκε καὶ μετὰ ρίχθηκε δεμένος στὴν φυλακὴ. Μετὰ ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες ἔτυχε νὰ περάσει ἀπὸ τὴν Ἀγκυρα ὁ ἴδιος ὁ Ἰουλιανὸς καὶ τὸν φέρανε μπροστὰ του δεμένο γιὰ νὰ τὸν ἀνακρίνει.

Μὲ θάρρος ὁμολόγησε τὸν Χριστό, στὸν Ἰουλιανό, καὶ ἀρνήθηκε τὰ εἰδωλα. Τότε τὸν παραδίδουν στὸν κόμητα Φραβέντιο γιὰ νὰ τὸν ὑποβάλλει σὲ χειρότερα βασανιστήρια. Ὅταν ὁμοῦς ὁ Ἰουλιανὸς εἶδε πὼς παρὰ τὰ φοβερὰ βασανιστήρια, ἐπέμενε στὴν χριστιανικὴ του πίστη, διέταξε νὰ τοῦ κάνουν ἀκόμη πιὸ φρικτὰ μαρτύρια, ὅποτε καὶ παρέδωσε τὸ πνεῦμα.

Ἁγ. Βασίλειος ὁ Διάκονος (28 Νοεμβρίου).

Ὁ Ἅγιος αὐτὸς Βασίλειος, ποὺ ἦταν Διάκονος, μαρτύρησε στὴν Τιβεριούπολη (Στρώμνιτσα) μαζί μὲ ἓνα ἄλλο Διάκονο τὸν Θωμᾶ, δύο Ἐπισκόπους, τὸν Τιμόθεο καὶ τὸν Θεόδωρο, 5 Πρεσβύτερους, 6 Μοναχοὺς καὶ ἓνα λαϊκὸ τὸν Ἐτιμάσιο στὰ χρόνια τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.

Ὅταν βγήκε μιὰ βασιλικὴ διαταγὴ, πρὸς τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντες τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίας, ἀπὸ τὸν Ἰουλιανό, νὰ γίνῃ γνωστὸ τοὺς χριστιανούς, πὼς ἂν δὲν ἀρνηθοῦν τὸν Χριστό θὰ ὑποβάλλονταν σὲ βασανιστήρια καὶ μαρτύρια, τότε καὶ στὴν πόλη τῆς Νίκαιας οἱ χριστιανοί, μὴ δεχθέντες αὐτὸ τὸ ἀσεβὲς πρόσταγμα, ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ἔφυγαν στὰ βουνά, ἄλλοι διασκορπίστηκαν σὲ διάφορες πόλεις. Μεταξὺ τῶν ἐκπατρισθέντων χριστιανῶν ἦταν καὶ ὁ Τιμόθεος μαζί μὲ ὀρισμένους ἄλλους ἀπὸ τοὺς ἀναφερθέντες Ἅγίους καὶ κατέφυγαν στὴν Θεσσαλονίκη. Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ ὑπῆρχε ἡ ἴδια διαταγὴ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀναγκάστηκαν νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν Τιβεριούπολη, τὴν ἄλλως ὀνομαζομένη Στρώμνιτσα. Στὴν πόλη αὐτὴ ὁ Τιμόθεος ἔγινε Ἐπίσκοπός της καὶ ὁ στρατιώτης Κομάσιος Μοναχός.

Αὐτὸς ἄρχισε νὰ κηρύσσει μὲ τὸν Εὐσέβιο τὴν χριστιανικὴ ἀλήθεια. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόδωρος ἔγινε ἐπίσης Ἐπίσκοπος σὲ μιὰ ἄλλη πόλη. Ἡ ἁγία ζωὴ καὶ τὰ καλὰ ἔργα τῶν Ὁσίων αὐτῶν ἀνδρῶν ἔκαναν καὶ ὄλους τοὺς πιὸ πάνω μνημονευθέντες κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Διάκονος Βασίλειος νὰ ἔλθουν στὴν Τιβεριούπολη. Καὶ ὄλοι μαζί, αὐτοὶ οἱ σπουδαῖοι ἄνθρωποι, ἐφώτιζαν τοὺς πιστοὺς καὶ ὑπηρετοῦσαν τὶς ἀνάγκες τῶν χριστιανῶν.

Ἡ σπουδαία φήμη τους διαδόθηκε παντοῦ καὶ ἔφτασε μέχρι τὴν Θεσσαλονίκη, ὅπου ἐκεῖ ἦταν οἱ ἄρχοντες Οὐάλης καὶ Φίλιππος, πιστοὶ στὸν Ἰου-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 14 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

λιανό. Όταν λοιπόν έμαθαν για την χριστιανική τους δράση στην Τιβεριούπολη, ήλθαν εκεί με στρατιωτική δύναμη και κατέλαβαν την πόλη. Συνέλαβαν αυτούς τους αγίους άνδρες και προσπάθησαν να αλλάξουν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις. Αυτοί όμως αρνήθηκαν, όμολόγησαν με θάρρος τον Χριστό και κατηγορήσαν τις ειδωλολατρικές πλάνες. Τότε κρίθηκαν από τον Ουάλη και τον Φίλιππο ως παραβάτες της βασιλικής διαταγής και καταδικάστηκαν να θανατωθούν με τὸ ξίφος τὸ ἔτος 361 μ.Χ.

ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Ἅγ. Βασίλειος, αὐτοκράτορας, ὁ Μακεδὼν (29 Αὐγούστου).

Ὡς κίτορας και ἀνακαινιστὴς ἀρκετῶν ναῶν, ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος (867-866) κατατάχθηκε μεταξύ τῶν ἀγίων για τὴν εὐσέβειά του. Ἐπλούτισε τὴν πρωτεύουσα με ἱερὰ κτίσματα, ναοὺς, μοναστήρια και ἰδρύματα.

Ἅγ. Βασίλειος (Βλαδίμηρος), μέγας ἡγεμὼν τοῦ Κιέβου - Ἰσαπόστολος (15 Ἰουλίου).

Ἐπῆρξε μέγας ἡγεμόνας τῆς Ρωσίας (960-1015). Ἦταν ἔγγονος τῆς Ἁγίας Ὀλγας. Βαπτίστηκε τὸ 987 στὸ Κίεβο και μετονομάστηκε Βασίλειος. Νυμφεύθηκε τὴν πριγκίπισσα Ἄννα, ἀδελφὴ τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου Βασιλείου τοῦ Β' και Κωνσταντίνου τοῦ Η'.

Κατήργησε τὴν ειδωλολατρία και ἀνήγειρε χριστιανικὲς ἐκκλησίες. Ὁ Καθεδρικός ναὸς τοῦ Κιέβου, ποὺ κτίσθηκε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα, τιμᾶται εἰς μνήμη του. Ἐπῆρξε ὁ Φωτιστὴς τῶν Ρώσων στὴν χριστιανικὴ θρησκεία, γι' αὐτὸ και ἔλαβε τὸν ὑψηλὸ τίτλο τοῦ Ἰσαποστόλου. Ἐκοιμήθη τὸ ἔτος 1015.

Ἅγ. Βασίλειος (Βασίλκο), βασιλεὺς τοῦ Ροστώβ τῆς Ρωσίας (1238), (4 Μαρτίου).

Ἅγ. Βασίλειος και ἁγ. Κωνσταντίνος, οἱ Βσεβόλντοβιτς, βασιλεῖς τοῦ Γιαροσλάβ (3 Ἰουλίου).

Ἐξησαν και ἀγίασαν τὸν δέκατο τρίτο αἰῶνα. Ἡ μνήμη τους τιμᾶται στίς 3 Ἰουλίου, ἀλλὰ και στίς 8 Ἰουνίου διὰ τὴν εὕρεση τῶν ἱερῶν λειψάνων τους τὸ 1744. Ἀλλὰ ἐορτάζουν και στίς 23 Μαΐου ποὺ εἶναι ἡ σύναξη ὄλων τῶν ἀγίων τοῦ Ροστώβ - Γιαροσλάβ. Αὐτὴ ἡ γιορτὴ καθιερώθηκε με ἀπόφαση τοῦ Πατριάρχου Μόσχας Ἀλεξίου και «τῆς περὶ αὐτὸν Ἱερᾶς Συνόδου» τὸ ἔτος 1964.

ΟΣΙΟΙ

Ἅγ. Βασίλειος, Ὅσιος και Ὁμολογητὴς (28 Φεβρουαρίου).

Ὁ Ἅγιος αὐτὸς Βασίλειος ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ εἰκονομάχου αὐτοκράτορα Λέοντος Ἰσαύρου (8ος αἰῶνας). Ἐνῶ ἦταν νέος στὴν ηλικία ἔγινε Μοναχὸς και πῆγε στὸ Μοναστήρι ποὺ ἦταν και ὁ Ἅγ. Προκόπιος ὁ Δεκαπολίτης (27 Φεβρουαρίου) και ἔγινε μαθητὴς του και συναθλητὴς του στοὺς πνευματικὸς ἀγῶνες. Ἦταν δὲ και οἱ δύο εἰκονόφιλοι και ὑποστήριζαν με σθένος τὴν προσκύνηση τῶν ἀγίων εἰκόνων. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο καταδιώχθηκαν ἀπὸ τὸν εἰκονομάχο αὐτὸν αὐτοκράτορα (717-741) και ἐξορίστηκαν. Ἀκόμη μπῆκαν και στὴν φυλακὴ για τὶς σωστὲς ἀντιλήψεις τους περὶ εἰκόνων.

Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Λέοντος βγήκε ἀπὸ τὴν φυλακὴ ὁ ἅγιος Βασίλειος ὁμως ἔζησε λίγο καιρὸ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του και κατόπιν ἐκοιμήθη εἰρηνικά τὸ 750.

Ἅγ. Βασίλειος τῆς Μανγκαζέας ἐν Σιβηρία, Ὅσιος (23 Μαρτίου).

Ἐζησε τὸν 16ο αἰῶνα.

Ἅγ. Βασίλειος ὁ Νέος (26 Μαρτίου).

Ὁ Ἅγιος αὐτὸς Βασίλειος ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Ἁγίου Παύλου τοῦ Λατρινοῦ ποὺ γιορτάζει στίς 15 Δεκεμβρίου. Λεγόταν δὲ Λατρινὸς γιατί ἐμόνασε στὸ ὄρος Λάτρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Βασίλειος ἦταν ὁ μεγαλύτερος ἀδελφὸς του και πῆγε πρώτος αὐτὸς Μοναχὸς στὸ ὄρος Λάτρος. Ἀργότερα πῆρε και τὸν Παῦλο στὸ Μοναστήρι μαζί του και διέπρεψε κι αὐτὸς στὸν μοναχικὸ βίον.

Ἅγ. Βασίλειος ὁ Ἠγούμενος ποὺ ἱδρυσε τὴν Μονὴ Βαθέος Ρύακος (1 Ἰουλίου).

Ὁ Ἅγιος αὐτὸς Βασίλειος καταγόταν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία. Ἦλθε στὴν Τρίγλια ποὺ ἦταν μιὰ κωμόπολη στὴ Βιθυνία κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ αὐτοκράτορα Νικηφόρου Φωκά και ἔκτισε τὴν Μονὴ τοῦ Βαθέος Ρύακος και ἡ ὁποία σώζεται μέχρι σήμερα. Μέσα σ' αὐτὴν τὴν Μονὴ ἔζησε με ὁσιότητα ὅλη τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του και τελικὰ ἐκοιμήθη εἰρηνικά.

Ἄνηψιὸς τοῦ Βασιλείου ἦταν ὁ Ὅσιος Ἰγνάτιος, ὁ ὁποῖος και αὐτὸς ἀργότερα ἔγινε ἡγούμενος τῆς ἴδιας Μονῆς, τέταρτος σὲ σειρὰ ἀπὸ τὸν θεῖο του Βασίλειο.

(Συνεχίζεται)

Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΣΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΝΤΥΠΑ

Τῆς κ. **ΕΥΤΥΧΙΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΚΗ**, Κοινωνικῆς Λειτουργοῦ - Θεολόγου

Στὰ πλαίσια λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας μέσα σὸ σχῆμα: Λατρεία, Μαρτυρία καὶ Κοινωνία, τοποθετώντας κανεὶς καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Κοινωνικὴ Διακονία διερωτᾶται κατὰ πόσον θέματα ποὺ ἄπτονται τῆς Κοινωνίας καὶ τῆς Διακονίας τῶν ἀνθρώπων, ἀπασχολοῦν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς χώρους οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν νεότητα. Ἐντοπίζουμε στὴ νεότητα γιὰ δύο λόγους. Ὁ πρῶτος ἔχει νὰ κάνει μὲ τὶς ἡλικίες ποὺ εἶναι τὸ νευραλγικὸ στοιχεῖο ἐνὸς πολιτισμοῦ καὶ ὁ δεύτερος μὲ τὸ ὅτι στὶς ἀρχὲς τοῦ χρόνου (Φεβρουάριος 1997, δημοσιεύθηκε —στὶς ἴδιες σελίδες— ἔρευνα σχετικὴ μὲ τὴν Κοινωνικὴ Διακονία σὸ Ἐθνηκεντρικὸ ἔντυπο στὴν ὁποία δὲν περιελάβαμε ἔντυπα ποὺ ἀπευθύνονται στὴ νεότητα ἢ γράφονται ἀπὸ αὐτὴν. Ὅσο κι ἂν ἀκούγονται παράπονα γιὰ τοὺς νέους δὲν εἶναι καὶ λίγοι αὐτοὶ ποὺ δροῦν καὶ κινοῦνται μέσα στὴν Ἐκκλησία. Τονίζουμε τὸ σημεῖο αὐτό, τὸ ὁποῖο διαπιστώσαμε ξεκινώντας τὴν παρούσα ἔρευνα, συλλέγοντας ἔντυπα ποὺ ἀπευθύνονται σὲ νέους. Ἡ πληθώρα τῶν ἐντύπων μᾶς βάζει στὴ σκέψη γιὰ μιὰ ἀγωνία ἐπικοινωνίας ποὺ διαπιστώνεται στὶς μικρότερες ἡλικίες καὶ ἡ προσπάθεια τῶν ἰδίων ἔστω μὲ ἔντυπη ἔκφραση νὰ φθάσουν στὸν πλησίον γιὰ τοὺς ἐξῆς, κατὰ τὴ γνώμη μας, λόγους: πρῶτον βρῖσκεται ἡ μαρτυρία τῆς πίστεως σὸ Χριστὸ ὡς σαρκωμένο Λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ δεύτερον ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως σὸ πλησίασμα τοῦ συνανθρώπου τοῦ ἐντὸς ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητας. Ἐπίσης ἓνα τρίτο: ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ζεῖ ὁ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν ὁποῖο διὰ μέσου τοῦ ἐντύπου προβάλλει σὸς ἄλλους ποὺ εἴτε δὲν πιστεύουν εἴτε τολμοῦν νὰ ἐκφραστοῦν. Τὸ ἐρώτημά μας τὸ ὁποῖο καὶ προσπαθήσαμε νὰ ἀπαντήσουμε στὴν παρούσα ἐργασία εἶναι: ἂν ὑπάρχουν δημοσιεύματα τὰ ὁποῖα εὐαίσθητοποιοῦν ἢ προβάλλουν προβλήματα καὶ καταστάσεις Κοινωνικῆς Διακονίας.

Ἡ κοινωνικὴ κατάσταση ποὺ ἐπικρατεῖ, δηλ. ὁ συνεχῶς ἀυξανόμενος ἀριθμὸς τῶν κοινωνικὰ ἀποκλεισμένων, ἢ ὄλο καὶ ἐμφανιζόμενη *μειονότητα* ὡς ὅρος προσδιορισμοῦ τῶν σημερινῶν «ἐλαχι-

στων», κάθε μορφῆς καί, κυρίως, ἀπὸ τὴ μεριὰ τῆς πολιτείας ἢ περιοριστὴ βοθημάτων καὶ ἐπιδομάτων κοινωνικῆς πρόνοιας, ὅπως καὶ ὁ ὅρος «ἐπιλεκτικῆς εὐθανασίας» ποὺ ἀρχίζει νὰ συζητεῖται στὴ θέση τοῦ παλαιότερου ὅρου «Κράτος Πρόνοιας», μᾶς προδιαθέτει γιὰ καταστάσεις δύσκολες γιὰ τὶς ὁποῖες σὲ ἄλλους αἰῶνες ἡ Ἐκκλησία πρωτοστατοῦσε ὥστε νὰ μὴν ὑπερισχύσει σὸς νόμους τὸ ἄδικο καὶ ξεσπάσει καὶ παρασύρει ὄλους τοὺς πολίτες, πιστοὺς καὶ μὴ.

Μὲ προϋπόθεση τὰ παραπάνω διερωτηθήκαμε καὶ ξεκινήσαμε αὐτὴ τὴν ἔρευνα, ἂν μέσα στὴν ὕλη τῶν νεανικῶν περιοδικῶν ὑπάρχει κάποια τάση εὐαίσθητοποίησης καὶ προαγωγῆς τῆς ἔγνοιας τοῦ ἀδελφοῦ, αὐτοῦ ποὺ εἶναι ὁ ἐλάχιστος, δηλ. δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει κανεὶς ἀνταπόδοση, ἀλλὰ ἡ παρουσία του εἶναι πρόκληση γιὰ διακονία τῶν βιοτικῶν του ἀναγκῶν.

Ἐνορίες, Μητροπόλεις καὶ ἔντυπα

Δημιουργοῦνται κινήσεις ἐνοριακῆς ἢ μητροπολιτικῆς, θεολογικοὶ σύλλογοι ποὺ ἐκδίδουν τὸ δικό τους ἔντυπο. Ἀρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι πολὺ περιποιημένα, ποὺ σημαίνει ὅτι διατίθενται πολλὰ χρήματα γιὰ τὴν ἔκδοσή τους. Ἄλλα πάλι λιτὰ καὶ ἀπλὰ γραμμένα, σχεδὸν χειρόγραφα ἀναδύουν τὴν ἀγωνία τῶν ὄσων γράφουν γιὰ μιὰ ἐπικοινωνία τοῦ γράφοντος μὲ τὸν ἀναγνώστη.

Ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν περιοδικῶν ποὺ κυκλοφοροῦν ἐπιλέξαμε τὰ παρακάτω, προσπαθώντας, τὸ δυνατόν, νὰ εἶναι εὐρείας κυκλοφορίας καὶ νὰ ξέρουμε σίγουρα ὅτι φθάνουν καὶ στὶς πόρτες τῶν σχολείων, Γυμνασίων, Λυκείων καὶ Σχολῶν Πανεπιστημιακῶν.

Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: «Νεανικοὶ Προβληματισμοί».

Ἱερῶν Μητροπόλεων καὶ Ἐνοριῶν: «Τὸ Τάλαντο», Ἱ. Μ. Λαρίσης καὶ Τυρνάβου, «Διάβαση», ἔκδοση τῆς γραμματείας Κατηχήσεως τῆς Ἱ. Μ. Περιστερίου, «Χριστιανικὴ Καταφυγὴ Νέων» τοῦ πνευματικοῦ κέντρου Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, «Ναυτίλος» τῶν νεανικῶν συντροφιῶν τῆς

ένορίας Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Ἐνω-
Λιοσίων, «Ἡ Συντροφιά μας» τῶν ένοριακῶν συν-
τροφιῶν Ἁγίων Ἀναργύρων Καραβᾶ, «Εὐρωκλύ-
δων» τοῦ Κέντρου νεότητας Θηβῶν.

Θεολογικῶν Συλλόγων: «Παρεμβολή» τῆς Χρι-
στιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως, «Ἡ Δράσις μας»
τοῦ συλλόγου Ὁρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς Δρά-
σεως «Μέγας Βασίλειος», «Πρὸς τὴν νίκην» τοῦ
Συλλόγου Θεολόγων «Ὁ Σωτὴρ». Τὰ περιοδικὰ
αὐτὰ κυκλοφοροῦν ἀνὰ δίμηνο ἕως καὶ ἀνὰ εἰκο-
σαήμερο, ὅποτε ἡ ἐπαφή τους μὲ τοὺς ἀναγνώστες
εἶναι ἀρκετὰ συχνή.

Ποιά τὰ ἄρθρα τῆς Κοινωνικῆς Διακονίας

Τὰ μελετήσαμε καὶ μὲ χαρὰ διαπιστώσαμε τὴν
ποικιλία τῆς ὕλης τους. Τὸ καθένα διαθέτει τὸ δι-
κό του ὕφος καὶ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς πὼς τὸ κα-
θένα ἀπευθύνεται σὲ διαφορετικὸ καθόλα κοινό.
Ἐπιλέξαμε, βέβαια, νὰ ἀπευθύνονται σὲ ὅλες τὶς
ἡλικίες τῆς νέας γενιᾶς ἀπὸ τὸ δημοτικὸ ἕως καὶ
τὶς παρέες τοῦ φοιτητικοῦ χώρου, ἀκόμη καὶ σὲ
ἀποφοίτους. Μήπως μπορέσουμε νὰ διαπιστώσου-
με τὴν τακτική, τὶς ιδέες, τὶς ἀρχές καὶ τρόπον τι-
νά, τὸ ὕφος τῆς προσεγγίσεως τοῦ ἀναγνωστικοῦ
κοινοῦ, τοῦ κάθε περιοδικοῦ. Ἡ πολυμορφία μᾶς
ἐξέπληξε: ἔντυπα τῶν 6-8 σελίδων, κυρίως τὰ ένο-
ριακὰ φωτοτυπημένα ἢ τυπωμένα, πλούσια σὲ
βίους Ἁγίων, Συναξάρια, διηγήματα Ἑλλήνων
συγγραφέων τῆς ἐμβέλειας τοῦ Παπαδιαμάντη, καὶ
στὸ τέλος, κάποια, ὅπως «Ἡ Συντροφιά μας», δη-
μοσιεύει σπαζοκεφαλιές, σταυρόλεξα, αἰνίγματα,
ἀνέκδοτα σὲ μὴ προσπάθεια νὰ κεντρίσει τὸ ἐν-
διαφέρον τοῦ ἀναγνώστη μὲ τρόπο ὅπως τὰ κοσμι-
κὰ περιοδικὰ.

Σὲ ἄλλα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα περιοδικὰ ὅ-
πως στὴ *Χριστιανικὴ Καταφυγὴ Νέων* τοῦ πνευμα-
τικοῦ κέντρου τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονί-
κης ἡ ὕλη εἶναι κυρίως πλούσια σὲ ἄρθρα ἱστο-
ρικὰ-ἀρχαιολογικά, τοῦλάχιστον στὰ τεύχη τῶν τε-
λευταίων χρόνων ποὺ μᾶς ἀπασχόλησαν, μὲ ἐνδια-
φέρον στὰ Βυζαντινὰ μνημεῖα.

Ἡ *Διάβαση*, τὸ περιοδικὸ τῆς Ἰ. Μ. Περιστε-
ρίου δημοσιεύει ἄρθρα θεολογικοῦ περιεχομένου
γραμμένα ἀπὸ νέους μὲ διάθεση καὶ προσπάθεια
νὰ λύνονται ἀπορίες τῶν ἀναγνωστῶν.

Πρὸς τὴν *Νίκην*, ὀρθόδοξο χριστιανικὸ περιο-
δικὸ τοῦ θεολογικοῦ συλλόγου Ὁ Σωτὴρ, πλήρες σὲ
ὕλη ἐθνικοῦ περιεχομένου, ἢ καλλίτερα ἑλληνορ-
θοδόξου, σχεδὸν πάντα μὲ ὕφος γλαφυρὸ καὶ ἡ-
ρωϊκὸ, προάγει τὴν ἐπίλυση τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐλ-
ληνικοῦ ἔθνους.

Σημειώνουμε στὸ περιοδικὸ *Ἡ Δράσις μας*,
στὸ τεύχος 335, Φεβρ. 1996, στὶς σελίδες 66-67, τὸ
ἄρθρο: Ὁ Οἰκολογικὸς ἀσκητισμὸς ὡς στάση
ζωῆς, τὸ ὁποῖο προσεγγίζει τὰ σύγχρονα προβλή-
ματα τῆς ζωῆς, ὅπως καὶ στὸ περιοδικὸ *Παρεμβο-
λὴ* τὰ ἄρθρα Μεθαδόνη, ἡ λύση ἢ διαίωνιση τοῦ
προβλήματος τῆς ἡρωίνης (τεῦχ. 35, Ἰαν.-Φεβ.
1996, σελ. 25-26) καὶ ὁ Πόνος, διαστάσεις ἐνὸς μυ-
στηρίου, (τεῦχ. 36, Μαρτ.-Ἀπρ.-Μάιος 1996, σελ.
18-19), παρουσιάζουν τὴν διάθεση γιὰ προσέγγιση
τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων ποὺ μαστίζουν τὴ
σύγχρονη κοινωνία. Ἐπίσης τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ δια-
πιστώσει κανεὶς, μὲ περισσότερες ὁμως ἀναφορὲς
σὲ παρόμοια θέματα, στὸ περ. *Νεανικοὶ Προβλη-
ματισμοί*, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος: Περὶ μνή-
μης θανάτου, τεῦχ. 24, Ἰαν.-Φεβρ. 1996, σελ. 8, στὸ
ἴδιο τεύχος στὶς σελίδες 10-11, Ἀπάνθρωπη ἡ χώρα
μας γιὰ τοὺς πολίτες μὲ κινητικὰ προβλήματα (ἔ-
ρευνα τοῦ Ε.Μ.Π. μὲ ἐντολὴ τοῦ Υ.Υ.Π.). Στὸ τεῦ-
χος 29, Νοεμβρίου-Δεκ. 1996, σελ. 27, Ὁ κλονι-
σμὸς τῆς φύσης, καὶ τὸ πρωτότυπο σὲ τίτλο ἄρθρο,
στὸ ἴδιο τεύχος, σελ. 28-29, Ἡ Οἰκολογικὴ Θεολο-
γία τῶν Θεοφανείων.

Τὸ *Τάλαντο* παρουσιάζει τὸ φαινόμενο τοῦ
θερμοληπίου, στὸ τεύχος 5, α' ἔτους, στὴ σελ. 6-7.
Ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Σλοβακία τὸ περ. *Εὐρωκλύ-
δων*, τοῦ Κέντρου Νεότητας Θηβῶν, στὸ τεύχος 21,
Ἀπρ.-Μάιος 1996, σελ. 3 καὶ 8.

Ὁ *Ναυτίλος*, τῶν νεανικῶν συντροφιῶν τῆς ἐ-
νορίας τοῦ Ἁγίου Κων/νου καὶ τῆς Ἁγίας Ἑλέ-
νης, στὰ Ἐνω Λίονια, δημοσιεύουν Τὰ παιδιὰ τοῦ
Σαράγεβο, παιδιὰ σὲ δύσκολες συνθήκες, παιδιὰ
τοῦ πολέμου στὴ Γιουγκοσλαβία, στὸ τεύχος 28,
Ἰαν. 1996, σελ. 6, καθὼς καὶ ἐνημέρωση γιὰ τὸν
OKANA, στὸ τ. 34, Νοεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους.

(Συνεχίζεται)

Πρωτοπρ. Ἰωάννου Ἀθ. Ἀντωνόπουλου
ΤΟ ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΩΚΟΡΟΥ
Ἀθήνα 1997, σχῆμα 11X17,5 ἐκατ., σσ. 48.

*Πρόκειται γιὰ ἔγκυρο, ἀπλό, κατανοητὸ καὶ ἐ-
ξαιρετικὰ χρήσιμο «ἐγκόλπιο», ποὺ πρέπει νὰ
φθάσει στὰ χέρια ὄλων τῶν νεωκόρων, ἴσως δὲ καὶ
ἐκείνων ποὺ διακονοῦν στὴν εὐπρέπεια τοῦ οἴκου
τοῦ Θεοῦ. Ὁ συγγραφέας, νεωκόρος ἀρχικὰ καὶ ὁ
ἴδιος, ἐπεὶτα ἱερέας ἐπὶ 45 καὶ πλέον χρόνια, κα-
ταθέτει τὴ γνώση καὶ τὴν πείρα του. Μακάρι τὸ
τευχίδιο αὐτὸ νὰ συντελέσει στὸ νὰ συνειδητο-
ποιηθεῖ ἡ ὑψηλὴ ἀποστολὴ τοῦ νεωκόρου, ποὺ κα-
τὰ τὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας ἀνήκει
στὸν «κατώτερο» κλήρο τῆς.*

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΝΣΤΑΝΔΗΣ*

Του πρεσβ. κ. Δημητρίου Βασιλειάδη

Στην άρχή άκόμη τής ποιμαντικής του δραστηριότητας μὰ και έπειτα ό άγιος Ιωάννης περιποιήθηκε και φιλοτίμησε πρώτα τὰ πτωχὰ παιδιά τής Κρονστανδικής κοινωνίας. Πίσω άπ' τὰ παιδιά άκολουθούσαν οί μεγάλοι. Σιγά σιγά ό κόσμος τόν πλησίασε και τó καλοκαιρι έκανε έναρξι συζητήσεων μαζί τους καθισμένος πάνω στο γρασίδι έξω άπ' τήν πόλη. Τὰ παιδιά και οί μεγάλοι άρχισαν νὰ τόν καλοούν στα σπίτια τους. Αυτό βέβαια έγινε σιγά σιγά. Στην άρχή ή σκοτεινή κοινωνία τής Κρονστανδης με δυσπιστία και έχθρα άντιμετώπιζε τισ προσπάθειές του νὰ τήν πλησιάσει. Σέ πολλές βιογραφίες του αναφέρεται ή διήγηση ένός επαγγελματίου, τήν όποία μεταφέρουμε περιληπτικά³⁵:

«Μία φορά γύρισα στο σπίτι μου κάπως λιγότερα μεθυσμένος. Βλέπω ένα νέο παππούλη, πού κρατούσε τόν γιό μου στα χέρια του και τού έλεγε τρυφερά κάτι. Πήγα νὰ ξεσπάσω σέ ύβρεις... Τὰ μάτια όμως τού μπατιούσα, μάτια γεμάτα αγάπη και σοβαρότητα με καθήλωσαν. Ένωθα ντροπή. Έσκυφα τó πρόσωπο καθως έκεινος έκοίταζε κατ' ευθείαν μέσα στην ψυχή μου. Άρχισε νὰ όμιλεί. Δέν θα μπορέσω νὰ μεταδώσω όλα όσα έλεγε. Μού έλεγε ότι εδώ στην κάμαρά μου έχω τόν παράδεισο νὰ τόν άνταλλάσω με τήν κνίσια τής ταβέρνας. Δέ με κατηγορούσε, άντίθετα με δικαιολογούσε για τήν ζωή πού έκανα. Μόνο πού έγώ καταλάβαινα ότι ήμουν άδικαιολόγητος... Έφυγε έπειτα και έγώ κάθησα σιωπηλός. Δέν έκλαιγα. Η ψυχή μου όμως ήταν σαν νὰ κλαίει... Η σύζυγός μου με κοίταζε με άπορία. Και νά, άπό τότε έγινε άνθρωπος».

Περιληπτικά πάλι αναφέρουμε εδώ τήν διήγηση ένός άλλου, πού ήταν έμπορος³⁶, μ' ένα μικρό γιό και πού άρχισε άπό τήν στενοχώρια του νὰ πίνει πολύ. Άκολούθησαν και οί έμπορικές ζημιές και χωρίς νὰ τó πάρει είδηση κατήνησε μέθυσος. Κάποια φορά τόν ζήτησε ό άγιος Ιωάννης, τού είπε ότι έρχόταν ειδικά γι' αυτόν και άρχισε νὰ τόν συμβουλεύει νὰ σταματήσει τó ποτό: «φτάνει πια νὰ γυρνάς στους δρόμους

άπρακτος. Ήσουν άνθρωπος πριν. Άνθρωπος νὰ ξαναγίνεις». Άφου είπε αυτά τὰ λόγια ό παππούλης σηκώθηκε, φόρεσε τó έπιτραχήλιό του και τού είπε: «Για νὰ γίνη μιὰ καλή άρχή στη νέα σου ζωή πρέπει νὰ προσευχηθούμε». Και άρχισε νὰ προσεύχεται...

«Μέ δάκρυα προσευχόταν για μένα τόν άμαρτωλό, διηγείται ό έμπορος. Μετά μäs εύλόγησε έμένα και τόν γιό μου. Ύποσχέθηκε ότι θα μäs έπισκέπτεται και θα προσεύχεται για μäs, και έφυγε... Αίσθανόμουν σαν νὰ ξύπνησα άπό μεγάλο και βαθύ ύπνο. Τό δωμάτιό μας έγινε πιδ αγαπητό σέ μένα. Με δάκρυα μετανοίας αγάλιασα τó παιδί μου... Τό έμπόριο άποκαταστάθηκε και έγώ ξανάγινα άνθρωπος».

Άπό τήν άρχή τής ποιμαντικής του δραστηριότητας ό Άγιος δέν περιορίστηκε στα όρια τής ένορίας του. Η μερίμνά του άπλώθηκε γρήγορα και αγάλιασε και ψυχές εκτός άπό τής ένορίας του. Σέ πολλές βιογραφίες αναφέρεται τó άκόλουθο περιστατικό³⁷:

Μια κοπέλα θεωρούσε τόν έαυτό της δυστυχισμένο λόγω πολλών αιτιών άπό τὰ παιδικά της ήδη χρόνια. Όταν πια έχασε και τή μητέρα της ένωσε τόν έαυτό της τόσο θλιμμένο και άπογοητευμένο πού άρχισε νὰ σκέπτεται τήν αυτοκτονία. Κάποτε βρέθηκε στην Κρονστανδή και βυθισμένη στις μαύρες σκέψεις της, κάθισε σ' ένα παγκάκι κάποιου πάρκου. Τότε ένας άγνωστός της ιερέυς πλησίασε και κάθισε στην άλλη άκρη τού πάγκου.

«Έγώ σηκώθηκα και θέλησα νὰ άπομακρυνθώ, διηγείται ή κοπέλα, αλλά ό άγνωστος παππούλης με σταμάτησε και είπε: “Μέ συγχωρήτε... δέν μόρεσα νὰ μὴν παρατηρήσω τήν βαριά κατάσταση τής ψυχής σας και σαν ιερέυς άποφάσισα νὰ σάς πλησιάσω... Άποκαλύψτε μου τήν θλίψη σας. Ίσως ό Κύριος διαμέσου έμου τού άμαρτωλού νὰ σάς καταπραΰνει και νὰ σάς παρηγορήσει...”. Έγώ έκλαψα τότε πικρά, πολύ πικρά, αλλά τίποτε δέν μόρεσα νὰ τού πώ παρὰ μόνο: “Είμαι δυστυχώς άχρηστη στον κόσμο”. “Ο μεγάλος νοϋς τού Πλάστου δέν μπορεί νὰ κάνει τίποτε τó άχρηστο στον κόσμο”, μου άπάντησε ό μπάτιουσα. Έπειτα άπό

* Συνέχεια άπό τή σελ. 10 τού ύπ' άρ. 1 τεύχους.

τήν ἀπάντηση ἢ κοπέλα δὲν μπόρεσε νὰ συγκρατηθεῖ καὶ ἄρχισε ἡ συζήτηση. Μὲ εἰλικρινῆ πατρικὴ ἀγάπη ὁ ἱερεὺς τὴν ἐνθάρρυνε. Τὸ ὄνομά του, δὲν τὸ ἀνακάλυψε. Ὅταν ὁμως αὐτὴ διηγήθηκε τὸ περιστατικὸ στοὺς οἰκείους της, δὲν τοὺς ἔμεινε ἀμφιβολία ὅτι αὐτὸς ἦταν ὁ π. Ἰωάννης».

γ) Τὸ Κατηχητικὸ

Τὸ μόνον στοιχεῖο ποὺ ἔχουμε γιὰ τὴν κατηχητικὴ δράση τοῦ ἁγίου Ἰωάννου, εἶναι ὅτι κοντὰ στὴν Ἑργατικὴ Ἑστία λειτουργοῦσε μαζί με ἄλλα μορφωτικὰ καὶ ψυχαγωγικὰ κέντρα καὶ ἕνα σχολεῖο τῆς Κυριακῆς, ποὺ ἦταν ἕνας πρόδρομος τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου, χωρισμένο σὲ τμήματα ἀνάλογα μετὰ τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τῶν παιδιῶν. Τὸ 1897 τὸ παρακολουθοῦσαν 133 ἄνδρες καὶ 34 γυναῖκες, οἱ περισσότεροὶ ἡλικίας κάτω τῶν 20 ἐτῶν. Ἀκόμη, ἕνα κέντρο λαϊκῶν διαλέξεων μετὰ κατάλληλο φωτισμὸ καὶ καμιά φορὰ μετὰ ὑπόκρουση ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Τὰ θέματα τῶν διαλέξεων ἦσαν θρησκευτικὰ, ἱστορικὰ καὶ λογοτεχνικὰ. Τὸ 1898 ἡ μέση συμμετοχὴ ἔφθανε τὰ 264 άτομα³⁸.

δ) Τὸ Ἀναγνωστήριο - Βιβλιοθήκη

Λαϊκὸ ἀναγνωστήριο λειτουργοῦσε στὸ ὁποῖο οἱ μικροὶ ἀναγνώστες ἔπαιρναν μετὰ τὴν λαχτάρα τὰ εἰκονογραφημένα περιοδικά, ὥστε ἀναγκάστηκαν νὰ τοὺς τὰ μοιράζουν κάθε βράδυ. Ἐπίσης μιὰ Δανειστικὴ βιβλιοθήκη, ὅπου ὁ ἀναγνώστης πλήρωνε 30 καπίκια τὸν μῆνα καὶ 2 ρούβλια γιὰ ἐγγύησι³⁹.

ε) Οἱ ἐπιστολές

Μερικὴ μαρτυρία γιὰ τὴν καθολικὴ φήμη τοῦ μᾶς δίνουν πρῶτον τὰ γράμματα καὶ τὰ τηλεγραφήματα, ποὺ ἔφθαναν μέχρι 6.000 καθημερινὰ ἀπὸ τὰ πλέον ἀπίθανα σημεία, δεύτερον, οἱ ξενόγλωσσες μεταφράσεις τῶν ἔργων του καὶ τρίτον, οἱ γνώμες πολλῶν προσώπων γι' αὐτόν.

Ἡ Ταχυδρομικὴ τοῦ ἔστειλε σὲ εἰδικὰ κιβώτια τὶς χιλιάδες γράμματα καὶ τηλεγραφήματα. Τὰ περιοσότερα περιεῖχαν τὴν παράκλησι νὰ ἐπισκεφθῆ ἀρρώστους ἢ εὐχαριστίες γιὰ τὰ θαύματα τῆς προσευχῆς του. Τοῦ ζητοῦσαν ἀκόμη νὰ εὐλογῆσῃ τὴν ἀρχὴ ἑνὸς ἔργου ἢ νὰ λύσῃ κάποιον δύσκολο βιοτικὸ πρόβλημα. Τέλος, μέσα σ' αὐτὴν τὴν τεράστια ἀλληλογραφία, ὑπῆρχαν καὶ ἀρκετὲς ἐπιταγὲς γιὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς.

Σὲ πολλὰς βιογραφίες τονίζεται ἡ ἐτήσια αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν. Μερικοὶ τὸν συγκινοῦσαν μετὰ τὶς ὑποθέσεις τους. Δύο παιδιά π.χ. ἀπὸ τὴν Ἑλβετία παρακαλοῦσαν γιὰ τὴν θεραπεία τῶν μητέρων τους. Ἐνας Γάλλος ἐπίσκοπος τοῦ ἔγραψε γιὰ μιὰ ἐπιταγὴν 20.000 φράγκων, ποὺ θὰ τοῦ χρησίμευαν στὴν ἐξαγορὰ ἑνὸς ὄρφανοτροφείου ἀπὸ τὰ χέρια ἀθέων. Ἐνας Γάλλος ναύαρχος ὀνόματι Ζερβέ, τὸν εὐχαριστοῦσε γιὰ ἕνα πολύτιμο δῶρο καὶ τοῦ ζητοῦσε νὰ προσεῦχεται γιὰ τὴν Γαλλία⁴⁰.

στ) Τὰ ταξίδια του

«Διήρχετο ὁ Παῦλος τὴν Συρίαν καὶ Κιλικίαν, ὑποστηρίζων τὰς Ἐκκλησίας»⁴¹.

Γιὰ νὰ δοθεῖ πλήρης εἰκόνα τῶν ταξιδιῶν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου θὰ χρειαζόταν εἰδικὴ ἔρευνα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἦταν περιοδικά. Τὰ ἐπαναλάμβανε σὲ τακτικὰ διαστήματα. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του λ.χ. ἔκανε σχεδὸν κάθε μῆνα ταξίδι στὴν Μόσχα. Ἐπίσης, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1888, κάθε χρόνο πήγαινε στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του τὸ χωριὸ Σούρα. Τὰ σημαντικότερα ἔκτακτα ταξίδια του ἔγιναν στὸ Βορονέζ, στὸ Χάρκοβο, στὸ Κίεβο, στὸ Κούρσκ, στὴν Ὀδησσό, στὴν Βαρσοβία καὶ στὸ Βερολίνο. Ἐνα ἰδιαίτερο ταξίδι ἔκανε στὴν Κριμαία ἔπειτα ἀπὸ πρόσκλησι τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας μετὰ ἀφορμὴ τὴν ἀσθένεια τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Γ'⁴².

Ἀπὸ τὸ ταξίδι στὸ Χάρκοβο κατὰ τὸ 1890 διατηρήθηκαν πολλὰς λεπτομέρειες, ποὺ συνθέτουν μιὰ ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα καὶ πολλῶν ἄλλων ταξιδιῶν του. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἡ φήμη τοῦ εἶχε ἀπλωθεῖ σὲ ὅλη τὴ Ρωσία καὶ ἴσως ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ τὸν ὀνομάζουν «ποιμένα πασῶν τῶν Ρωσιῶν».

Τὰ ἀδιάκοπα ταξίδια τοῦ ἁγίου Ἰωάννου σ' ὅλα τὰ μῆκη καὶ τὰ πλάτη τῆς ἀπέραντης ρωσικῆς γῆς καὶ προπαντὸς τὸ ταξίδι στὴν Κριμαία, μετὰ πρόσκλησι τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογένειας, μαρτυροῦν τὴν πανρωσικὴ ἀναγνώριση τοῦ ποιμένου τῆς Κρονστάνδης. Αὐτὸ τὸ ὁμολογοῦν καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἀμφισβητοῦν τὴν ἀγιότητά του. Ἀκόμη καὶ οἱ ἐχθροὶ του. Ἐδῶ πρέπει νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ φήμη τοῦ ἀπλώθηκε καὶ ἐκτὸς τῶν συνόρων τόσο τοῦ ρωσικοῦ, ὅσο καὶ τοῦ ὀρθοδόξου κόσμου. Πρὸς αὐτὸν ἔστρεφαν τὴν προσοχήν τους καὶ πρὸς αὐτὸν κατάφευγαν κα-

θολικοί, προτεστάντες, έβραίοι, μουσουλμάνοι και άλλοι.

Συνήθως έρωτούσε τους άλλοθρήσκους για τις ανάγκες και τις δυσκολίες τους, χωρίς να θίγει θέματα θρησκείας. Στην Κριμαία δέχτηκε αντιπροσωπεία έβραίων που τον εύχαριστούσαν για μιá δωρεά του σε κάποια ιουδαϊκή κοινότητα. Στην ίδια περιοχή της νοτίου Ρωσίας θεραπεύθηκε με την προσευχή του ένας άρρωστος τάταρος. Ο άγιος Ιωάννης έρώτησε την τατάρα, που τον παρακαλούσε για τον σύζυγό της: «Πιστεύεις στον Θεό;». Αφού έλαβε καταφατική απάντηση, της είπε: «Θά προσευχηθούμε λοιπόν και οί δύο. Έσὺ με τον δικό σου τρόπο και έγὼ με τον δικό μου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ

ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ

Τριάντα δύο χρόνια ο άγιος Ιωάννης της Κρονστάνδης παράλληλα με την ποιμαντική και φιλανθρωπική δραστηριότητά του, εργάστηκε και ως εκπαιδευτικός. Από το 1857 έδίδασκε στην περιφερειακή σχολή της Κρονστάνδης και από το 1862 μέχρι το 1889 στο Γυμνάσιό της.

Δυστυχώς ούτε συγγράμματά του, ούτε οί αναμνήσεις των μαθητών του μάς δίδουν ακριβείς πληροφορίες για τὰ μαθήματα που έδίδασκε και τους τρόπους παραδόσεως που χρησιμοποιούσε. Στις δύο αυτές πηγές, στα συγγράμματα δηλαδή και στις αναμνήσεις, βρίσκει κανείς κυρίως ένδειξεις για τὸ παιδαγωγικό του έργο.

Τὰ συγκεκριμένα στοιχεία που υπάρχουν, μάς επιτρέπουν πάνω απ' όλα να συμπεράνουμε ότι ή παιδαγωγική του προσφορά δέν ήταν κάτι τὸ ξεχωριστὸ από την ύλη της εργασίας του. Ούτε κάποιο έπουσιώδες πάρεργο. Αντιθέτως αποτελούσε αχώριστο τμήμα της ποιμαντικής του διακονίας.

Ο άγιος Ιωάννης δέν μπορούσε να μὴν εἶναι παιδαγωγικός, όπως δέν μπορούσε να μὴν εἶναι ποιμὴν. Στην παιδαγωγική του εργασία άφοσιωνόταν ολοκληρωτικά, όπως και σε κάθετι που έκανε, και αυτό ήταν μιá από τις αιτίες προόδου όλων των μετώπων που άνοιγε.

Τὸ ολοκληρωτικὸ δόσιμο στην κάθε εργασία ήταν σύμφωνο με βασικὲς αρχές της κοσμοθεωρείας του, ιδιαίτερα με την διδασκαλία της εικόνας τοῦ Θεοῦ μέσα στον άνθρωπο.

«Η ψυχὴ τοῦ ανθρώπου, έλεγε, εἶναι ἐκ φύ-

σεως ἀπλή. Όλες τὲς πονηρὲς πλεκτάνες τὲς ἀπωθεῖ ἀπὸ τὸν εαυτό της». Από αὐτὴν τὴν διάπιστώσὶ του ἀπορρέουν οί οὐσιαστικὲς αρχές της παιδαγωγικῆς του δράσεως. Πρῶτον, ή αρχὴ της ἀπλότητος της διδασκαλίας⁴³.

Τὸ δεύτερο συμπέρασμα ἀπ' αὐτὴ τὴ διδασκαλία περὶ της ἀπλότητος τοῦ Θεοῦ και τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος εἶναι τὸ ότι ή μόρφωση πρέπει να εἶναι ὄχι μόνο ἀπλή, ἀλλὰ και ἀχώριστη ἀπὸ τὴν ἀγωγή της καρδιάς και μάλιστα πρέπει να προέχη ή ἀγωγή αὐτὴ ἐπειδὴ ή ολοκλήρωσι τοῦ ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ὄχι τόσο ἀπὸ τὴν καλλιέργεια τοῦ νοῦ, ὅσο ἀπὸ τὴν καλλιέργεια της καρδιάς.

Εἶναι ἀνάγκη ἄραγε ν' ἀναφέρουμε ότι μιá τέτοια ἀγωγή της καρδιάς δέν μπορεί παρὰ να εἶναι μόνο ή χριστιανικὴ ἀγωγή; Η διδασκαλία τοῦ Κυρίου εἶναι ὅπωςδήποτε διδασκαλία της ἀγάπης.

Σὲ ἄλλη περίπτωση ὁμιλεῖ για τὴν ἀποκάλυψι τοῦ μυστικοῦ βάθους της καρδιάς και για τὴν ἀποδοχὴ τοῦ Χριστοῦ και τῶν λόγων Του.

Για τὴν ἐπιτυχία μιás τέτοιας ἀγωγῆς χρειάζονται ἀκόμη δυὸ οὐσιαστικὲς προϋποθέσεις: Πρῶτον, ὁ παιδαγωγὸς να βρίσκεται στὸ ὕψος της ἀποστολῆς του. Και δεύτερον, ή ἀγωγή να μὴν εἶναι μόνον ἀόριστα χριστιανικὴ, ἀλλὰ και ἐκκλησιαστικὴ. Για τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδαγωγοῦ, ὁ άγιος Ιωάννης έδίδασκε ὄχι τόσο με τὰ λόγια, ὅσο με τὰ ἔργα ή, για να μιλήσουμε σαφέστερα, με τὸ παράδειγμά του. Για τὴν ἀγάπη της ἐκκλησιαστικῆς ἀγωγῆς ὁ Ιωάννης μιλοῦσε και ἔγραφε συνεχῶς.

Αὐτὲς ἦταν κατὰ βάσι οί παιδαγωγικὲς του ἀπόψεις. Σ' αὐτὲς ἀνταποκρινόταν ή παιδαγωγική του στρατηγική. Δέν μπορούμε να μὴν ἀναφέρουμε ἐδῶ ότι σ' αὐτὸν τὸν τομέα ξεπέρασε τὴν ἐποχὴ του. Επίσης και σε μερικὲς συγκεκριμένες ὑποδείξεις του μπορούσε κανείς να διακρίνει ὁμοιότητες με τὰ πορίσματα της συγχρόνου θρησκευτικῆς παιδαγωγικῆς.

(Συνεχίζεται)

35. Όρα «Ιωάννης της Κρονστάνδης», σελ. 37.

36. Αὐτόθι σελ. 38.

37. Αὐτόθι σελ. 39.

38. Αὐτόθι σελ. 49.

39. Αὐτόθι σελ. 49.

40. Αὐτόθι σελ. 297-298.

41. Πράξ. ιε' 41.

42. Όρα «Ιωάννης της Κρονστάνδης», σελ. 282.

43. Αὐτόθι σελ. 60.

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐκπαίδευση: ἡ ἱστορία, τὸ παρὸν καὶ οἱ προοπτικὲς*

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΗ ΑΝΤ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ 1844 ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ ἡ περιφέρεια καὶ ἱστορικὴ Ριζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, ἡ ὁποία μὲ τὸ ἔργο της ἀδιαμφισβήτητα ἐνίσχυσε τὴν προσπάθεια κατάρτισης τοῦ κλήρου ἐνῶ παράλληλα ἔδωσε ἀποφοίτους ἐξαιρετικῆς παιδείας¹¹. Ἀξιζει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὑπῆρξε ἐκεῖνος πού ἐνέπνευσε τοὺς ἰδρυτὲς καὶ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς¹². Χωρὶς νὰ σταθούμε περισσότερο στὴν ἱστορία τῆς Σχολῆς, ἀφοῦ αὐτὴ ἔχει συγγραφεῖ ἀπὸ μεγάλους Ἕλληνες ἐκκλησιαστικούς ἱστορικούς, ὀφείλουμε νὰ σημειώσουμε ὅτι στὴν πραγματικότητα ἡ ἱστορία τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης συνδέεται, ἂν ὄχι ταυτίζεται, σὲ ὅλο τὸ μῆκος τοῦ ΙΘ' αἰ. μὲ τὴν ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς.

Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης στὸ Νέο Ἑλληνικὸ Κράτος ἀπέκτησε μία νέα παράμετρο ὅταν μὲ τὸ νόμο ΤΕΖ (367) τῆς 27ης Σεπτεμβρίου τοῦ 1856 ἰδρύθηκαν μία σειρὰ ἀπὸ Ἱερατικὰ Σχολεῖα¹³, πρῶτα στὴν Χαλκίδα (1856)¹⁴, στὴ συνέχεια στὴ Σύρο¹⁵ καὶ τὴν Τρίπολη¹⁶ (1857) καὶ ἀργότερα στὴν Κέρκυρα¹⁷ καὶ τὴ Λάρισα¹⁸, μετὰ τὴν ἐνσωμάτωση τῆς Ἑπτανήσου (1864) καὶ τῆς Θεσσαλίας (1881) στὴν Ἑλλάδα, οἱ ὁποῖες ὅμως σύντομα καταργήθηκαν. Μὲ σχετικὴ ἐγκύκλιο τὸ 1857 νομοθετήθηκε ὁ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς τῶν ἱερατικῶν σχολείων¹⁹. Στὴ συνέχεια μὲ ἄλλη ἐγκύκλιο, πού ἀκολούθησε, ὀρίσθηκε ὁ «κανονισμὸς τῶν χρεῶν καὶ καθηκόντων τῶν Ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν τῶν Ἱερατικῶν Σχολείων», οἱ ὁποῖες μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶχαν καὶ τὴν οἰκονομικὴ εὐθύνη²⁰. Φαίνεται, ὅμως, ὅτι τὰ Ἱερατικὰ Σχολεῖα μὲ τὸν καιρὸ ἀντιμετώπισαν οἰκονομικὰ προβλήματα, σὲ τέτοιο μάλιστα βαθμὸ ὥστε νὰ ἀναγκασθεῖ τὸ Κράτος νὰ προβεῖ σὲ δανεισμὸ τῶν σχολείων αὐτῶν²¹. Τὸ 1903 ἰδρύθηκε Ἱερατικὴ Σχολὴ στὴν Ἄρτα²². Μὲ τὸ Ν. ΓΥΛΕ' (3438) τῆς 27ης Νοεμβρίου 1909 τροποποιήθηκε μέρος τοῦ Ν. ΤΕΖ' περὶ Ἱερατικῶν Σχολείων. Τὸ 1911 καθορίσθηκε ἐκ νέου τὸ πρόγραμμα μαθημάτων τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν²³. Μάλιστα οἱ ἀπόφοιτοι τῶν Σχολῶν αὐτῶν, μποροῦσαν πᾶ νὰ διοριστοῦν καὶ ὡς δημοδιδάσκαλοι²⁴. Τὸ 1918 ἰδρύθηκαν τὰ Ἱεροδιδασκαλεῖα, τῶν ὁποίων

οἱ ἀπόφοιτοι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ ἀσκήσουν καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου²⁵. Πρῶτὴ ἡ Ριζάρειος Ἐκκλ. Σχολὴ λειτούργησε ὡς Ἱεροδιδασκαλεῖο ἀπὸ τὸ 1918²⁶. Τὸν ἐπόμενον χρόνον (1919) ἔγιναν ρυθμίσεις γιὰ τὶς ἐναπομείναντες σὲ λειτουργία Ἱερατικὲς Σχολὲς Τριπόλεως καὶ Ἄρτας²⁷. Μετὰ τὸ 1924 οἱ Σχολὲς αὐτὲς μαζί μὲ τὴν Ριζάρειο καὶ ἄλλες πού ἰδρύθηκαν (συνολικὰ δεκατρεῖς) λειτούργησαν ὡς ἱεροδιδασκαλεῖα. Ὁ νέος ὀργανισμὸς τοῦ 1927 ἔδωσε τὸ δικαίωμα στοὺς πτυχιούχους τῶν Ἱερατικῶν Σχολῶν εἴτε νὰ διοριστοῦν ὡς δημοδιδάσκαλοι, εἴτε νὰ ἐγγραφοῦν στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ (ἡ Ριζάρειος Ἐκκλ. Σχολὴ ἐξαίρετήκε ἀπὸ τὸ νέο ὀργανισμὸ καὶ συνέχισε νὰ λειτουργεῖ ὅπως καὶ πρὶν), ἐνῶ καταργήθηκαν ἢ εἶχαν ἤδη καταργηθεῖ τὰ ἱεροδιδασκαλεῖα Ἀμαλιάδος, Ἰωαννίνων, Μεσολογγίου, Τριπόλεως, Σάμου καὶ Σερρών²⁸. Τὸ 1943 (Ν. 328) ἰδρύθηκαν Γεωργικὲς Ἐκκλησιαστικὲς Σχολὲς στὴν Κόρινθο, στὴν Κρήτη, στὴν Ἀγ. Ἀναστασία Χαλκιδικῆς καὶ στὴν Πάρο, οἱ ὁποῖες ὅμως οὐδέποτε λειτούργησαν. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, καταβλήθηκε προσπάθεια θεσμικῆς καὶ λειτουργικῆς ἀνασυγκρότησης τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης (Α.Ν. 540 καὶ 807/1945) καὶ ἀναδιοργάνωσης τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας (Α.Ν. 976/1946)²⁹. Στόχος τῆς νέας προσπάθειας ἦταν ἡ πλήρωση τῶν 2.000 κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων³⁰. Ὁ νόμος τοῦ 1945³¹ θέσπισε τὴ λειτουργία ἑξὶ ἐπτατάξιων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν (γιὰ ὄσους εἶχαν ἀπολυτήριον ἐξατάξιου Δημοτικοῦ Σχολείου), καὶ ἀντίστοιχα ἀνώτερα διετῆ Ἐκκλησιαστικὰ Φροντιστήρια (γιὰ τοὺς κατόχους ἀπολυτηρίων Διδασκαλείων, ἐξατάξιου Γυμνασίου ἢ ἀντίστοιχου σχολείου) καὶ κατώτερα διετῆ (γιὰ τοὺς κατόχους ἀπολυτηρίου Σχολαρχείου ἢ ἀντιστοίχων τάξεων Γυμνασίου), ἐνῶ τέλος διατήρησε τὴ λειτουργία τοῦ πεντατάξιου Ἱεροδιδασκαλείου Βελλᾶς. Τὸ 1958 οἱ Ἐκκλ. Σχολὲς ἔγιναν καὶ πάλι ἐξατάξεις³². Τὰ κατώτερα Ἐκκλ. Φροντιστήρια καταργήθηκαν τὸ 1959, ἐνῶ τὰ Ἀνώτερα τὸ 1971. Τὸ Ν.Δ. 876/1971 ὑπῆγαγε τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση στὴν διοικητικὴ μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ μέχρι τότε αὐτὴ λειτούργουσε μὲ τὴ διοικητικὴ καὶ οἰκονομικὴ εὐθύνη τῆς Πολιτείας³³. Οἱ ρυθμίσεις πού ἀκολούθησαν

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 12 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

και ή εφαρμογή του νέου νομοθετικού πλαισίου οδήγησαν σε βαθειά κρίση την έκκλ. εκπαίδευση και ανέδειξαν ή καλύτερα μεγιστοποίησαν τα όποια προβλήματά της.

Η σύγχρονη πραγματικότητα

Η εξέλιξη των πολιτικών και εκκλησιαστικών πραγμάτων, στο τέλος της δεκαετίας του '60 και στην αρχή της δεκαετίας του '70, υπήρξε ή άφορμη που ανέδειξε τις υποδόσκουσες αδυναμίες στις σχέσεις της Έκκλησίας με την Πολιτεία στο Νέο Έλληνικό Κράτος, οι όποιες εκφράζονται με τις εκκλησιοκεντρικές ή πολιτειακοκεντρικές τάσεις της κάθε πλευράς, στην αντιμετώπιση διαφόρων ζητημάτων. Ειδικότερα στο ζήτημα της έκκλ. εκπαίδευσης μπορούμε να διαπιστώσουμε με άνεση, τις έσφαλμένες αντιλήψεις της κάθε πλευράς, άφου ή άποτυχία της μεταρρύθμισης του 1971 έπιβεβαιώνει τον παραπάνω ισχυρισμό. Ο Καθηγ. Άνδρ. Φυτράκης δικαίως παρατηρεί ότι ή «άσάθεια και άσυνέπεια έν τή Έκκλησιαστική μας Έκπαιδύσει, άποτελούν άντανανκλάσεις παρεμφερών φαινομένων έν τή καθόλου εκκλησιαστική μας ζωή»³⁴. Άλλωστε ή άποτυχία της μεταρρύθμισης του 1971, έπέφερε ισχυρό πλήγμα στην έκκλ. εκπαίδευση, άπό το όποίο ίσως δέν έχει έξέλθει άκόμα. Η άδυναμία της Έκκλησίας να καλύψει τα λειτουργικά έξοδα των Έκκλ. Σχολών, ή κακή όργάνωσή τους, ή διαφαινόμενη άπομάκρυνσή τους άπό το πρόγραμμα σπουδών των γενικών σχολείων, ήταν μερικές άπό τις αίτιες οι όποιες τελικά οδήγησαν στην περιθωριοποίηση της έκκλ. εκπαίδευσης και στη δραματική πτώση του έπιπέδου σπουδών. Παράλληλα, οι κοινωνικές άλλαγές και ή οικονομική πρόοδος της Έλληνικής κοινωνίας υπήρξαν παράγοντες που άσφαλώς μετέβαλαν τις προϋποθέσεις εισόδου και παραμονής σε μία Έκκλ. Σχολή. Μπροστά σε αυτό το ύπαρκτο άδιέξοδο, ή Ίερά Σύνοδος της Πρεσβυτέρας Ίεραρχίας, ζήτησε το 1974 την επανένταξη της έκκλ. εκπαίδευσης στη διοικητική και οικονομική μέριμνα της Πολιτείας.

Ο Ν. 476/1976 «Περί Έκκλησιαστικής Έκπαιδύσεως»³⁵ έθεσε τις βάσεις της σύγχρονης έκκλ. εκπαίδευσης και άναίρεσε το σύνολο των ρυθμίσεων του Ν.Δ. του 1971³⁶. Το ζήτημα της έποπτείας της έκκλ. εκπαίδευσης θεωρήθηκε έξ αρχής λελυμένο, συμφώνως προς το προγενέστερο αίτημα της Ίεράς Συνόδου (1974), και ή έποπτεία παραχωρήθηκε και πάλι στην άρμοδιότητα της Πολιτείας³⁷. Η στάση αυτή, ή όποία άπό πολλούς κατακρίθηκε

και συνεχίζει να κατακρίνεται ως άποδοχή της πολιτειακοκρατίας, άποδεικνύεται σήμερα άκόμα περισσότερο ρεαλιστική και άναγκαία. Η Πολιτεία άναλαμβάνει ένα επαχθές και δυσβάστακτο για την Έκκλησία οικονομικό βάρος, ένω παράλληλα ή Πολιτεία, ή όποία έχει και την ευθύνη της δημόσιας και ιδιωτικής παιδείας, έξασφαλίζει το κύρος του παρεχόμενου άπό την έκκλ. εκπαίδευση τίτλου σπουδών. Πρέπει να έπισημάνουμε ότι έν ή εξέλιξη των πραγμάτων ήταν διαφορετική, τότε είναι βέβαιο ότι ή έκκλ. εκπαίδευση θα αντιμετώπιζε σήμερα σοβαρό ζήτημα έπιβίωσης.

Πρωταρχικός στόχος του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου για την έκκλ. εκπαίδευση είναι ή μόρφωση και ή προετοιμασία των ύποψηφίων κληρικών άλλα και ή έπιμόρφωση όσων κληρικών έπιθυμούν να άποκτήσουν μεγαλύτερη παιδεία. Σε αυτό το σημείο ρίχθηκε και το βάρος της μεταρρύθμισης του 1976. Ο Καθηγ. Άνδρέας Φυτράκης, ιδιαίτερα σε ότι άφορά τη μόρφωση του ένοριακού κλήρου, παρατηρεί ότι ή άρνητική εξέλιξη όφείλεται: 1. στη μη σύνδεση της έκκλ. εκπαίδευσης με άνάλογη οικονομική βελτίωση της θέσης του κληρικού, 2. στις αδυναμίες της ίδιας της έκκλ. εκπαίδευσης, δηλαδή στη μικρή ήλικία προσέλευσης των μαθητών και το χρονικό κενό 8 περίπου χρόνων άνάμεσα στο χρόνο άποφοίτησης άπό τις έκκλ. Σχολές και στον κανονικό χρόνο χειροτονίας, 3. ή άσκηση κυρίως δια των σχολών αυτών φιλανθρωπίας (το όποιο πολλές φορές υπήρξε το μοναδικό κίνητρο έγγραφής), 4. ή άνυπαρξία καταλλήλου εκπαιδευτικού προσωπικού και καταλλήλων έγκαταστάσεων και 5. ή άπροθυμία ή ή άδυναμία της Πολιτείας και της Έκκλησίας να άξιοποιήσουν τους άποφοίτους των Έκκλ. Σχολών³⁸.

Ίδιαίτερα σε ό,τι άφορά τις παραπάνω παρατηρήσεις έγιναν σημαντικές παρεμβάσεις και θεσπίστηκαν «προκλητικά κίνητρα», όπως ο ίδιος ο εισηγητής τους, Καθηγ. Βλάσιος Φειδάς, τα χαρακτηρίζει³⁹. Ο ειδικός Νόμος 401/1976, «Περί άναβαθμίσεως έφημερίων πτυχιούχων Θεολογίας», προβλέπει ότι όσοι κληρικοί λαμβάνουν το πτυχίο Θεολογικής Σχολής, έντάσσονται στην πρώτη μισθολογική κατηγορία σαν να είχαν λάβει το πτυχίο τους πριν άπό τη χειροτονία τους. Με αυτό τον τρόπο ή άνάγκη λειτουργίας των Άνωτέρων Έκκλησιαστικών Φροντιστηρίων έπαψε να ύπάρχει⁴⁰. Η εισαγωγή των χειροτονηθέντων κληρικών άλλα και μοναχών, στις Θεολογικές Σχολές γίνεται άπό ειδική κατηγορία (και με πραγματικά πολύ μικρό

βαθμό)⁴¹. Στην πράξη τὸ ὄλο θεσμικὸ πλαίσιο πέ-
τυχε νὰ συνδέσει τὴν ἐπιμόρφωση τοῦ ἐφημερια-
κοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὶς
Θεολογικὲς Σχολές, ἐνῶ παράλληλα κάλυψε ἕνα
μεγάλο μέρος τοῦ χρονικοῦ κενοῦ ἀνάμεσα στὸ
χρόνο ἀποφοίτησης ἀπὸ τὴν ἐκκλ. ἐκπαίδευση μέ-
χρι καὶ τὸ κανονικὸ ὄριο χειροτονίας. Ἐν τούτοις
εἴμαστε ἐκ τῶν πραγμάτων ὑποχρεωμένοι, νὰ ση-
μειώσουμε ὅτι παρὰ τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν
πτυχιούχων κληρικῶν, τὰ πραγματικὰ ἀποτελέσμα-
τα στὸ ἐπίπεδο τῆς θεολογικῆς παιδείας τοῦ κλή-
ρου δὲν εἶναι στὸν ἴδιο βαθμὸ ἐνθαρρυντικά.

(Συνεχίζεται)

11. Βλ. Δ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Τὰ Προγράμματα, τ. Α', σελ. 43-46, τ. Γ', σελ. 303-310. Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Τινὰ πε-
ρὶ τοῦ πρώτου Ὄργανισμοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐκκλησιαστι-
κῆς Σχολῆς, ΡΕΠ 3 (1984), σ. 109-127. Γ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ,
Πρότυπα ζωῆς οἱ ἀδελφοὶ Ριζάρη, Καθημερινὴ 9.6.1996. Ν.
ΚΑΡΥΤΣΙΩΤΗ, Ἡ Ριζάρειος Σχολὴ (1919-1969), ΡΕΠ 2
(1981), σ. 51-108. Ν. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗ, Ἡ Προσωπικότης τῶν
Ριζαρόν, ΡΕΠ 1 (1978), σ. 13-33. Τοῦ ἴδιου, Ἡ Βιβλιοθήκη
τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς, τὰ παλαιότυπα (ἐκδόσεις ΙΣΤ'
αἰ.), ΡΕΠ 3 (1984), σ. 131-151. Τοῦ ἴδιου, Βιβλιοθήκη τῆς
Ριζαρείου Ἐκκκλησιαστικῆς Σχολῆς, Ἀθήνα 1994. Γ. ΚΟΝΙ-
ΔΑΡΗ, Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ἐν
Ἀθήναις 1969. Δ. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ, Τὰ τῆς συστάσεως
τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ΡΕΠ 2 (1981), σ. 65-
90. Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ἑβδομηκονταπενταετηρεῖς τῆς
Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, 1844-1919, Ἐν Ἀθήναις
1920. Ν. ΡΑΔΟΥ, Τὰ κατὰ τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν
Σχολὴν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, 1902. Σ. ΣΙΩΜΟΠΟΥ-
ΛΟΥ, Συμβολὴ στὴ Μελέτη τῶν Ἱδρυτικῶν Στοιχείων τῆς
Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, ΡΕΠ 4 (1988), σ. 237-
256. Ι. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ, Ἡ Προσφορὰ τῆς Ριζαρείου, ΡΕΠ
2 (1981), σ. 37-63. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἐκκλ. Παιδεία, σ. 18 κ. ἐξ.
Γιὰ τὴ νεότερη περίοδο τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς βλ.
ΡΕΠ 1 (1978), σ. 315 κ. ἐξ. ΡΕΠ 2 (1981), σ. 587 κ. ἐξ. ΡΕΠ
3 (1984), σ. 339 κ. ἐξ. ΡΕΠ 4 (1988), σ. 343 κ. ἐξ.

12. Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, Περὶ τοῦ Πρώτου Ὄργανι-
σμοῦ τῆς Ριζαρείου, σ. 112-113.

13. Ε.τ.Κ. φ. 54, 5 Ὀκτ. 1856.

14. Β.Δ. 1 Νοεμ. 1856.

15. Β.Δ. 11 Μαΐου 1857.

16. Β.Δ. 9 Αὐγ. 1857.

17. Τὸ Ἱερατικὸ Σχολεῖο τῆς Κέρκυρας διαλύθηκε μὲ
Β.Δ. στίς 24 Ὀκτωβρίου 1887 ἐξ αἰτίας τῆς ἔλλειψης μαθη-
τῶν. Βλ. Ε.τ.Κ. φ. 295, 29 Ὀκτ. 1887.

18. Τὸ Ἱερατικὸ Σχολεῖο τῆς Λάρισας ἰδρύθηκε στίς 20
Αὐγούστου 1885, βλ. Β.Δ. Περὶ συστάσεως ἱερατικοῦ σχο-
λεῖου ἐν Λαρίσῃ, Ε.τ.Κ. φ. 102, 22 Αὐγ. 1885 (Α' 1).

19. Ε.τ.Κ. φ. 12, 20 Μαΐου 1857.

20. Ε.τ.Κ. φ. 34, 17 Αὐγ. 1859.

21. Ε.τ.Κ. φ. 25, 11 Μαρτίου 1881.

22. Β.Δ. 9 Ἰουν. 1903.

23. Β.Δ. 8 Ὀκτ. 1911.

24. Ὁ Δαυὶδ Ἀντωνίου παρατηρεῖ ὅτι τὴν ἀλλαγὴ τοῦ
1911 χαρακτηρίζει ἡ εἰσαγωγὴ τῶν «Φιλοσοφικῶν καὶ Παι-

δαγωγικῶν μαθημάτων» στὸ πρόγραμμα διδασκαλίας τῶν
Ἱερατικῶν Σχολῶν, ἐνῶ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Θεολογικὰ μαθή-
ματα περιορίζονται σὲ ποσοστὸ 57,2% ἀπὸ 85,6%. Τὸ ἀπο-
τέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς ἦταν οἱ σπουδαστὲς νὰ ἀποκτή-
σουν ἔστω καὶ στοιχειώδεις παιδαγωγικὲς γνώσεις. βλ. Δ.
ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Τὰ Προγράμματα, τ. Γ', σελ. 310-311.

25. Τὸ πρῶτο Διδασκαλεῖο ἰδρύθηκε στὸ Ναύπλιο τὸ
1834 καὶ εἶχε ὡς σκοπὸ νὰ ἐκπαιδεύσει τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς
λειτουργοὺς τῆς Α/θμιας ἐκπαίδευσης τῆς ἀναγεννημένης
Ἑλλάδας. Οἱ τύποι καὶ οἱ μορφὲς τῶν Διδασκαλειῶν εἶναι
συνεχῶς μεταβαλλόμενοι. Ἀπὸ τὸ 1910 ἕως καὶ τὸ 1914, τόσο
ἐξαιτίας τῆς γεωγραφικῆς ἐπέκτασης τοῦ Ἑλληνικοῦ κρά-
τους ὅσο καὶ ἐξαιτίας τῆς εἰσαγωγῆς νέων ἐκπαιδευτικῶν
προτύπων, ὁ θεσμὸς δέχθηκε σημαντικὲς ἀλλαγές. Τὰ Διδα-
σκαλεῖα σταδία καταργήθηκαν μὲ τὴν προσάρτησή τους
στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες. βλ. Δ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ, Τὰ
Προγράμματα, τ. Α', σελ. 23-43.

26. Μὲ τὸ Ν. 1432 (16 Ἀπριλ. 1918) καὶ Β.Δ. 7ης Σεπτ.
1918 καὶ 19 Σεπτ. 1918.

27. Β.Δ. 21ης Νοεμβρ. 1919, 25ης Ἰουλ. 1920 καὶ 23ης
Σεπτ. 1921.

28. Π.Δ. 12ης Νοεμβρ. 1927.

29. Παραλλήλως ἀντιμετωπίσθηκαν τὸ ζήτημα τῆς μισθο-
δοσίας (Α.Ν. 539/1945) καὶ τῆς ὑγειονομικῆς περιθάλψης (Ν.
783/1948) τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου. Γιὰ τὴν Ἀποστολικὴ
Διακονία βλ. Π. ΔΑΚΤΥΛΙΔΗ, Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1985-1992 (ἐκθεσις
πεπραγμένων), Ἀθήνα 1993. Ν. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ, Ἀποστολι-
κὴ Διακονία – Πενήντα Χρόνια (1936-1986), Ἀθήνα 1988.

30. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἐκκλ. Παιδεία, σ. 19.

31. (ΦΕΚ 230 τευχ. Α' 7.9.1945) γιὰ τὴ συντακτικὴ ἐπι-
τροπὴ τοῦ νόμου βλ. Ι. ΤΙΜΑΓΕΝΟΥΣ, Ἡ προσφορὰ τῆς
Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς
Ἑλλάδος κατὰ τὴν τελευταίαν τριακονταετίαν 1945-1975,
ΡΕΠ 1 (1978), σ. 40.

32. Ν.Δ. 3885 (ΦΕΚ 184 Α).

33. Βλ. ΡΕΠ 1 (1978), σ. 361-363.

34. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἐκκλ. Παιδεία, σ. 28.

35. ΦΕΚ 308/18.11.1976.

36. Τὰ Π.Δ. ποὺ ἀκολούθησαν διευκόλυναν τὴ σωστὴ ἐ-
φαρμογὴ τοῦ νόμου, βλ. ΡΕΠ 1 (1978), σ. 363.

37. Βλ. Β. ΦΕΙΔΑ, Ἡ Μεταρρυθμίσεις εἰς τὴν Ἐκκλησια-
στικὴν Ἐκπαίδευση (1974-1980), [ΡΕΠ 4 (1988), σ. 213-222],
Ἀνάπτυξιν σ. 8. Ὁ Καθηγητὴς Βλάσιος Φειδᾶς ὑπῆρξε Γενι-
κὸς Διευθυντὴς Ἐκπαιδευτικῶν τοῦ Ὑπουργείου Ἐθνικῆς
Παιδείας καὶ Ἐκπαιδευτικῶν κατὰ τὴν περίοδο 1974-1980
καὶ ὁ εἰσηγητὴς τῶν μεταρρυθμίσεων ποὺ πραγματοποιήθη-
καν στὸ χώρο τῆς ἐκκλ. ἐκπαίδευσης τὴν περίοδο αὐτὴ. Ἡ
ἀξία τοῦ ἀρθροῦ του εἶναι μεγάλη ἀφοῦ ἔχει τὸ χαρακτῆρα
τῆς αὐτομαρτυρίας καὶ τῆς πηγῆς γιὰ τοὺς μεταγενέστερους.

38. Α. ΦΥΤΡΑΚΗ, Ἐκκλ. Παιδεία, σ. 22 κ. ἐξ.

39. Β. ΦΕΙΔΑ, Ἡ Μεταρρυθμίσεις, σ. 9.

40. Παραλλήλως μὲ τὸ ΠΔ 1025/1977 (ἀρθρ. 4, παράγρ.
3) ἐντάχθηκαν οἱ πτυχιούχοι τῶν Ἀνωτέρων Ἐκκλ. Σχολῶν
στὴν πρώτη κατηγορία τοῦ κλήρου.

41. Οἱ Θεολογικὲς Σχολές θὰ ἔπρεπε νὰ ζητήσουν τὴ θέ-
σπιση βαθμολογικῆς βάσης κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία δὲ θὰ δέ-
χονταν τὴν εἰσαγωγὴ καὶ ἐγγραφή νέων φοιτητῶν, οἱ ὅποιοι
προέρχονται ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐιδικὴ κατηγορία (π.χ. τὸ 10 μὲ
ἄριστα τὸ 20 στὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά).

Ἀνάβλυσμα τῆς ψυχῆς...

Τραγικός εἶν' ὁ ρυθμὸς τῆς ζωῆς μας. Μὴ μᾶς ἐξαπατᾷ ἡ ἐπιφάνεια. Μὴ μᾶς θαμπώνουν τὰ «φῶτα» τοῦ πολὺμνητου πολιτισμοῦ, ἡ πρόοδος καὶ ἡ εὐημερία. Εἶναι ὅλα —ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον— κατ' εὐφημισμὸν. Στὰ βάθη τῶν ψυχῶν χαίνει τραγικὰ τὸ κενό.

Διπλὴ ἡ διάσπαση καὶ ἀπομάκρυνση: τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο (τὸ δεύτερο, ἀποτέλεσμα τοῦ πρώτου). Πρόκειται γιὰ μιὰ ἀπὸ τίς πολλὰς ἀντινομίες τῆς ἀποστατημένης ἐποχῆς μας: οἱ ἐπιστημονικὲς πρόοδοι καὶ τεχνικὲς ἐφευρέσεις, ἐνῶ ἔχουν συντάμνει τίς ἀποστάσεις στὸν ὕλικό χῶρο, ἀντίθετα στὸν ἠθικό ἔχουν διευρύνει τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν ψυχῶν...

Πλησιάζει τὸ 2000 μ.Χ. καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ ἀκόμη τὸ στίγμα του... Ἀνάβλυσμα τῆς ψυχῆς μας ἄς εἶν' ἡ εὐχή — ὄχι τυπική, «γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου»: Νά ῥθει ἡ εὐτυχία καὶ ἡ χαρὰ στὸν κόσμο μας. Καὶ προπαντὸς ἡ εἰρήνη. Αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεση ὅλων τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Γι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἀκοίμητο νοστάλγημα τῶν γενεῶν: ἡ ἐπὶ γῆς εἰρήνη.

Γιὰ νὰ πάψει ἐπιτέλους νὰ μᾶς πιέζει ἡ τραγικότητα τοῦ σήμερα καὶ ἡ ἀβεβαιότητα τοῦ αὐριο.

Ὀδηγία πρὸς... «ναυτιλομένους»!

Ἄκουσα ἀπὸ κάποιον θαλασσινό, ὅτι ὁ ἀχινός, τὸ πολὺ μικρὸ καὶ εὐκαταφρόνητο αὐτὸ ὄν, προειδοποιεῖ τοὺς ναυτικούς γιὰ τὴν καλοκαιρία ἢ τὴν φουσκοθαλασσιά. Ὁ ἀχινός, ὅταν προαισθανθεῖ τρικυμία, ἀσφαλιζέται κάτω ἀπὸ ἓνα μεγάλο βράχο καὶ ἔχοντας σὰν ἄγκυρα τὸ βάρος τῆς πέτρας, δὲν παρασύρεται εὐκόλα ἀπ' τὰ κύματα. Ὅταν οἱ ναυτικοὶ δοῦν τὸ σημάδι αὐτό, ξέρουν πὼς τοὺς περιμένει τρικυμία. Κανένας ἀστρολόγος, οὔτε Χαλδαῖος, ποὺ ἀπὸ τ' ἄστρα μάντεψε τίς ἀναταραχὲς τῶν ἀνέμων, δίδαξε τὴν τακτικὴ αὐτὴ στὸν ἀχινό. Ἀλλὰ ὁ Κύριος τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ἀνέμων ἔβαλε φανερὸ σημάδι τῆς μεγάλης Του σοφίας στὸ μικρὸ αὐτὸ ὄν. Τίποτε λοιπὸν δὲν ὑπάρχει ἀπρονόητο, τίποτε δὲν εἶναι παραμελημένο ἀπὸ τὸν Θεό. Ὅλα τὰ βλέπει τὸ ἀκοίμητο μάτι. Σ' ὅλα εἶναι παρών, προσφέροντας σὲ καθένα τὴ σωτηρία. Ἄν τὸν ἀχινὸ δὲν ἄφησε ὁ Θεὸς ἔξω ἀπ' τὴ στοργικὴ του παρακολούθηση, τὴ δική σου ζωὴ — τὸ λές— δὲν τὴν ἀγκαλιάζει μὲ τὴν ἴδια στοργή;

(Μ. Βασίλειος)

Βήματα καὶ ἄλματα

Βρισκόμαστε στὸ μεταίχμιο. Διαβάτες ὄντας, ἀδιάκοπα κάνουμε τὴν κίνηση τοῦ βηματισμοῦ. Δεκά-

δες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, ἑκατομμύρια βήματα. Βήματα ἐπιτυχίας, βήματα ἀποτυχίας, βήματα ἀνόδου, βήματα καθόδου, βήματα σταθερά, βήματα ἀβέβαια, βήματα ἐλεύθερα, βήματα συγκρατημένα, βήματα μπροστά, βήματα πίσω, βήματα σημειωτόν, βήματα, βήματα, βήματα...

Κάθε βῆμα καὶ μιὰ ἱστορία πολλὰς φορὲς εὐχάριστη ἄλλες πάλι, τραγωδία σωστή. Βηματίζουμε ἀνάμεσα σὲ δεξαμενὲς γεμάτες γέλιο καὶ δάκρυα! Βηματίζουμε πάνω σὲ χρυσάφι, πάνω σὲ χῶμα, πάνω σὲ χαλιά, σὲ ἄσφαλο καυτὴ, πάνω στὰ σύννεφα, πάνω σὲ πτόματα...

Κάπου-κάπου, ἄλλοτε συχνότερα καὶ ἄλλοτε πιὸ ἀραιά, κάνουμε καὶ ἄλματα. Ὅπως λ.χ. τὸ βράδυ τῆς πρωτοχρονιάς ποὺ κάνουμε ἄλμα στὸ χρόνο. Ὁ καθένας τὸ ἄλμα του τὸ ἔκανε ἔτσι ὅπως τὸν ἐξυπηρετοῦσε ἢ ἀναγκάστηκε ἄλλος ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι τοῦ σπιτιοῦ του καὶ ἄλλος στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου. Ἄλλος σκυφτὸς μ' ἐνδιαφέρον στὸ μπαλαντέρ καὶ στὴ ντάμα του. Ἄλλος γονατιστὸς στὸ εἰκονοστάσι του. Καθένας ἔκανε τὸ ἄλμα μὲ τὸ δικό του τρόπο. Ἄσφαλῶς κάπου βρέθηκε ὑστερα ἀπ' αὐτό. Ὁ ἕνας στὴν ἐργασία του. Ὁ ἄλλος σιδερένιος στὸ σπῆτι του. Ὁ τρίτος στὴ φυλακή. Κι ἡ ζωὴ συνεχίζεται, ὡς πότε ὅμως; Θά ῥθει κάποτε καὶ ἡ στιγμή ποὺ θὰ χρειαστεῖ νὰ κάνουμε τὸ μεγαλύτερο ἄλμα: πρὸς τὴν αἰωνιότητα! Θά ῥθει μὲ δύο λόγια ἢ ὥρα τοῦ θανάτου. Συλλογιστήκαμε, ἄραγε, ποῦ θὰ βρεθοῦμε ὑστερα ἀπὸ τὸ ἄλμα αὐτό;

Ἐλλὰς γὰρ τὸ κινδυνευόμενον...

Μὲ πρωτοβουλία τοῦ τέως Προέδρου τῆς Δημοκρατίας Μιχαὴλ Στασινοπούλου ἰδρύθηκε πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια καὶ λειτουργεῖ στὴν Ἀθήνα ἓνα σωματεῖο μὲ τίτλο: «Ἐπιτροπὴ Ἐνημερώσεως γιὰ τὰ ἐθνικὰ θέματα».

Ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς αὐτῆς εἶναι ἡ ἐνημέρωση τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ τὰ ἐθνικὰ μας θέματα, γιὰ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦνται σήμερα ἀπὸ ἐπίβουλους γείτονες. Αὐτὴ ἡ Ἐπιτροπὴ ὀργανώνει συνέδρια καὶ ὁμιλίες, ἐκδίδει βιβλία στὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ καὶ στὰ ἀγγλικά καὶ γαλλικά γιὰ τὴν ἐνημέρωση ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων. Τὰ βιβλία αὐτὰ πρέπει νὰ τὰ διαβάσουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες γιὰ νὰ γνωρίσουν τὰ ἐθνικὰ μας προβλήματα καὶ ζητήματα, ὥστε ἡ χῶρα μας ἐνωμένη νὰ ἀντιμετωπίσει τίς ἐξωτερικὲς ἐπιβουλές.

Μ. Μελ.